

ZAŁĄCZNIK DO ROZPRAWY DOKTORSKIEJ

RAPORT PSYCHOLOGICZNY Z BADAŃ ODBIORCÓW SZTUKI

Niniejszy raport został przygotowany przez psychologów w ścisłej współpracy z autorką pracy doktorskiej, która jest inicjatorką i pomysłodawczynią zrealizowanych badań. Zakres badań, postawione hipotezy oraz wytyczne dotyczące sposobu analizy i przedstawienia wyników w raporcie, zostały opracowane przez autorkę, w konsultacji z psychologiem dr Bogną Bartosz, z Instytutu Psychologii Uniwersytetu Wrocławskiego. Analizy ilościowe i jakościowe, jak też wnioski psychologiczne, przygotowała dr Bartosz oraz psychologowie z Ogólnopolskiego Panelu Badawczego Ariadna, we współpracy z artystką.

Jako autorka badań zdecydowałam o takiej formule pracy, gdyż chciałam dostarczyć jak najwięcej wiedzy, łącząc dziedziny sztuki i psychologii. Ukończyłam studia podyplomowe z zakresu psychologii, dlatego takie podejście jest dla mnie naturalną konsekwencją drogi rozwoju – posiadam zasób wiedzy oraz intuicję badawczą, umożliwiające mi realizację podobnych projektów w określonym zakresie. Szczegółowe analizy i interpretacje psychologiczne wymagały kompetencji uprawnionych psychologów, z którymi miałam przyjemność współpracować.

RAPORT PSYCHOLOGICZNY Z BADAŃ ODBIORCÓW SZTUKI

W części dotyczącej psychologicznego kontekstu pracy doktorskiej *Artysta Dla Świata. Świat Dla Artysty* przeprowadzono badania w następujących etapach:

- Etap I A - badanie skalą kwestionariusza STAI 23 osób uczestniczących w wydarzeniu w dniu 13.06.2022 r., mające na celu diagnozę dobrostanu odbiorców sztuki, przed i po obejrzeniu obrazów.
- Etap I B - badania ankietowe dotyczące odbioru obrazów przez Artystkę i 23 osoby uczestniczące w wydarzeniu w dniu 13.06.2022 r.
- Etap I C - dyskusja grupowa dotycząca doświadczeń osób biorących udział w wernisażu w dniu 13.06.2022 r., oparta o wcześniej przygotowane pytania.
- Etap II – badania 76 osób skalą kwestionariusza STAI w dniach 21-25.07.2022 r., mające na celu diagnozę dobrostanu uczestników badania, przed i po obejrzeniu obrazów, w porównaniu z osobami, które nie oglądały obrazów, a bodziec neutralny tj. mapy (badanie online).

Poniżej znajduje się szczegółowy opis każdego ze zrealizowanych etapów badania oraz uzyskane wyniki. Raport kończą wnioski. Wskazane też zostały limitacje przeprowadzonych badań oraz kierunki przyszłych poszukiwań.

ETAP I A: BADANIE SKALĄ KWESTIONARIUSZA STAI 23 OSÓB UCZESTNICZĄCYCH W WYDARZENIU Z DNIA 13.06.2022 R., MAJĄCE NA CELU DIAGNOZĘ DOBROSTANU ODBIORCÓW PRZED I PO OBEJRZENIU OBRAZÓW.

Metoda

W badaniu przeprowadzonym w dniu 13.06.2022 r., wykorzystano psychologiczną metodę kwestionariuszową STAI¹. STAI jest narzędziem przeznaczonym do badania lęku rozumianego jako stan jednostki.

Zastosowanie metody służącej do badania poziomu lęku (STAI) odbyło się z pełną świadomością badawczą, ponieważ **lęk stanowi zaprzeczenie doświadczanego przez jednostkę dobrostanu**. Argumentem potwierdzającym są przykładowo polskie badania (m.in. Niśkiewicz, 2016; Kulawska, 2019; Cedro, 2021), w których pozytywnie zweryfikowano hipotezę, że wysoki poziom lęku ma związek z obniżonym poziomem dobrostanu psychicznego. Dobrostan psychiczny charakteryzuje najogólniej rzecz ujmując dominancja pozytywnych doświadczeń i towarzyszących im pozytywnych emocji, stanowiących zaprzeczenie lęku, który jest definiowany jako „niejasny, nieprzyjemny stan emocjonalny, charakteryzujący się przeżywaniem obaw, strachu, stresu i przykrości” (Reber, 2000, s. 28). Zatem, zastosowane podejście (diagnoza lęku) jest uzasadnione w badaniach psychologicznych, które dotyczą dobrostanu.

W przeprowadzonym badaniu wzięło udział 23 uczestników, którzy przed i po obejrzeniu obrazów wypełniali jedną ze skal kwestionariusza mierzącego poziom lęku STAI, odnoszących się do lęku jako stanu, a także proszeni byli o ustosunkowanie się do stwierdzenia mierzącego poczucie sensu życia - Teraz określ na skali od 0 do 10 stopień poczucia sensu swojego życia, gdzie 0 oznacza: „Mam poczucie, że moje życie zupełnie nie ma sensu”, a 10 oznacza: „Mam poczucie, że moje życie ma sens”.

¹ Zastosowana metoda STAI – kwestionariusz umożliwiający diagnozę natężenia doświadczanego przez osobę lęku - spełnia warunki psychometryczne, jako metody rzetelnej i trafnej. Stosowana jest do diagnozy przesiewowej i indywidualnej (<https://www.practest.com.pl/stai-inwentarz-stanu-i-cechy-leku-stai>).

Analiza ilościowa

W ramach analizy ilościowej przeprowadzono analizę statystyczną wyników otrzymanych w badaniu kwestionariuszowym. Za miarę lęku jako stanu uznano wynik ogólny skali X-1 Inwentarza Stanu i Cechy Lęku STAI w adaptacji C.D. Spielbergera, J. Strelaua, M. Tysarczyka i K. Wrześniewskiego (2011). Wynik ogólny kwestionariusza powstał poprzez uśrednienie pozycji testowych, po uprzednim odwróceniu punktacji dla określonych pozycji wymienionych w podręczniku. Uśrednienie, w przeciwieństwie do sumowania, było konieczne ze względu na pojawiające się braki odpowiedzi wśród dużej części osób badanych. Wynik ogólny kwestionariusza interpretuje się następująco: im wyższy wynik, tym wyższy poziom lęku jako stanu u danej osoby badanej. Analizy statystyczne przeprowadzono za pomocą pakietu statystycznego Statistica 14.

Statystyki opisowe i normalność rozkładu

Aby zdecydować, jakiego rodzaju testami statystycznymi należy się posłużyć w celu sprawdzenia, czy między pierwszym a drugim pomiarem poszczególnych zmiennych występują istotne statystycznie różnice, sprawdzono normalność rozkładu zmiennych za pomocą testu W Shapiro-Wilka. Jego wyniki przedstawione zostały w tabeli 1, która zawiera także statystyki opisowe (kolejno: liczba osób, średnia, odchylenie standardowe, mediana, wartość najmniejsza, wartość największa, skośność, kurtoza).

Tabela 1. Statystyki opisowe i normalność rozkładu dla badanych zmiennych. Test W Shapiro-Wilka.

	N	M	SD	Me	Min	Max	SKE	K	W
Wiek	21	49,43	18,72	55,00	19,00	75,00	-0,29	-1,21	0,93
Lęk (1. pomiar)	21	1,72	0,41	1,63	1,21	2,65	0,98	-0,05	0,88*
Lęk (2. pomiar)	21	1,54	0,36	1,44	1,00	2,65	1,62	3,83	0,87**
Poczucie sensu życia (1. pomiar)	20	8,10	1,89	8,00	3,00	10,00	-1,15	1,41	0,87*
Poczucie sensu życia (2. pomiar)	20	8,10	1,94	8,50	3,00	10,00	-1,11	0,97	0,87*

* $p < 0,05$; ** $p < 0,01$

Test W Shapiro-Wilka wykazał, że rozkładem normalnym nie cechują się następujące zmienne: pierwszy pomiar lęku ($W = 0,88$; $p < 0,05$), drugi pomiar lęku ($W = 0,87$; $p < 0,01$), pierwszy pomiar poczucia sensu życia ($W = 0,88$; $p < 0,05$) oraz drugi pomiar poczucia sensu życia ($W = 0,87$; $p < 0,05$). W połączeniu z niewielką liczbą osób badanych, wynik ten wskazuje na konieczność zastosowania testów nieparametrycznych. Różnice między pierwszym a drugim pomiarem były zatem sprawdzane za pomocą testu znaków.

Różnice pomiędzy pierwszym a drugim pomiarem lęku

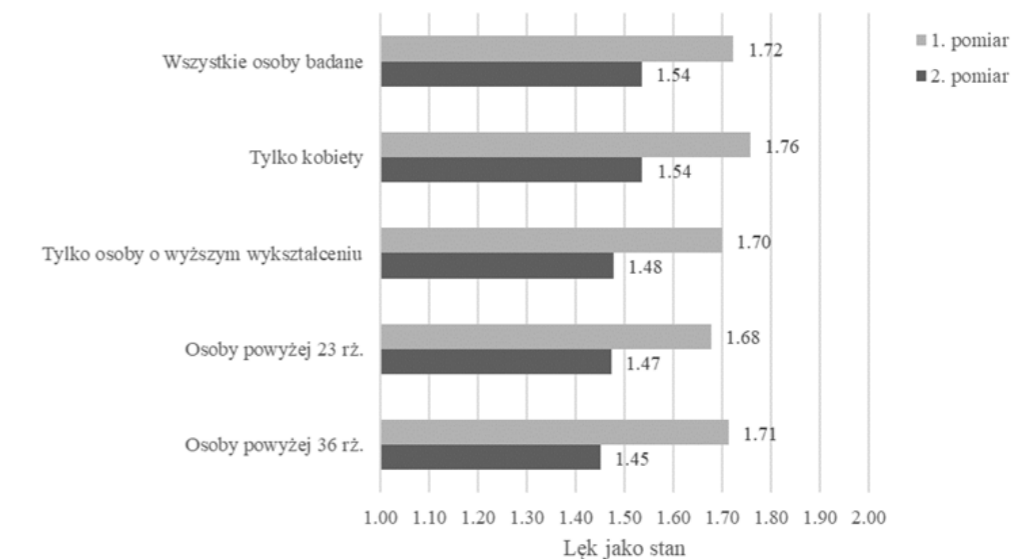
W pierwszej kolejności sprawdzono, czy występują istotne statystycznie różnice pomiędzy pierwszym a drugim pomiarem lęku jako cechy. W tym celu przeprowadzono test znaków, którego wyniki przedstawia tabela 2.

Tabela 2. Porównania pierwszego i drugiego pomiaru lęku. Test znaków.

	Pierwszy pomiar		Drugi pomiar		Z	p
	M	SD	M	SD		
Wszystkie osoby badane (N = 21)	1,72	0,41	1,54	0,36	1,75	0,081
Tylko kobiety (N = 18)	1,76	0,43	1,54	0,38	1,65	0,099
Tylko osoby o wyższym wykształceniu (N = 13)	1,70	0,44	1,48	0,24	1,66	0,096
Osoby powyżej 23 rż. (N = 17)	1,68	0,39	1,47	0,27	1,94	0,052
Osoby powyżej 36 rż. (N = 15)	1,71	0,40	1,45	0,25	2,07	0,039

Test znaków nie wykazał istnienia istotnej statystycznie różnicy pomiędzy pierwszym a drugim pomiarem poziomu lęku jako stanu ($Z = 1,75$; $p = 0,081$). Jednak niski poziom istotności statystycznej pozwala przypuszczać, że różnica ta byłaby prawdopodobnie istotna dla większej liczby osób badanych. Oprócz tego, ze względu na niski poziom istotności statystycznej postanowiono sprawdzić, czy istotna statystycznie różnica pojawi się w poszczególnych grupach osób badanych. W tym celu wyodrębniono spośród osób badanych kobiety (analiza w przypadku samych mężczyzn byłaby niemożliwa ze względu na zbyt małą ich liczbę: $N = 3$). Wśród kobiet ($N = 18$), ponownie nie zaobserwowano istotnej statystycznie różnicy między pierwszym a drugim pomiarem lęku ($Z = 1,65$; $p = 0,099$). Wyodrębniono także jedynie osoby o wyższym wykształceniu (ponownie, liczba osób o średnim wykształceniu była zbyt mała, aby przeprowadzić analizę statystyczną: $N = 8$). Pośród tych osób ($N = 13$) ponownie nie zaobserwowano istotnych różnic ($Z = 1,66$; $p = 0,096$).

Następnie wzięto pod uwagę jedynie osoby powyżej 23 roku życia ($N = 17$). W tym przypadku poziom istotności zmniejszył się, jednak nadal nie zaobserwowano istotnej statystycznie różnicy pomiędzy pierwszym i drugim pomiarem lęku ($Z = 1,94$; $p = 0,052$). Dopiero w momencie, w którym wzięto pod uwagę osoby badane powyżej 36 roku życia ($N = 15$) zaobserwowano istotny statystycznie wynik. Test znaków wykazał ($Z = 2,07$; $p < 0,05$), że pośród osób powyżej 36 roku życia, poziom lęku jako stanu był wyższy przy pierwszym pomiarze ($M = 1,71$; $SD = 0,40$), niż przy pomiarze drugim ($M = 1,45$; $SD = 0,25$). **Można zatem wysunąć wniosek, że pośród osób starszych niż 36 lat lęk zmniejszył się po oglądaniu obrazów.** Rysunek 1 przedstawia wartości lęku w pierwszym i drugim pomiarze, w formie graficznej.

Rysunek 1. Pierwszy i drugi pomiar lęku w poszczególnych podgrupach osób badanych.

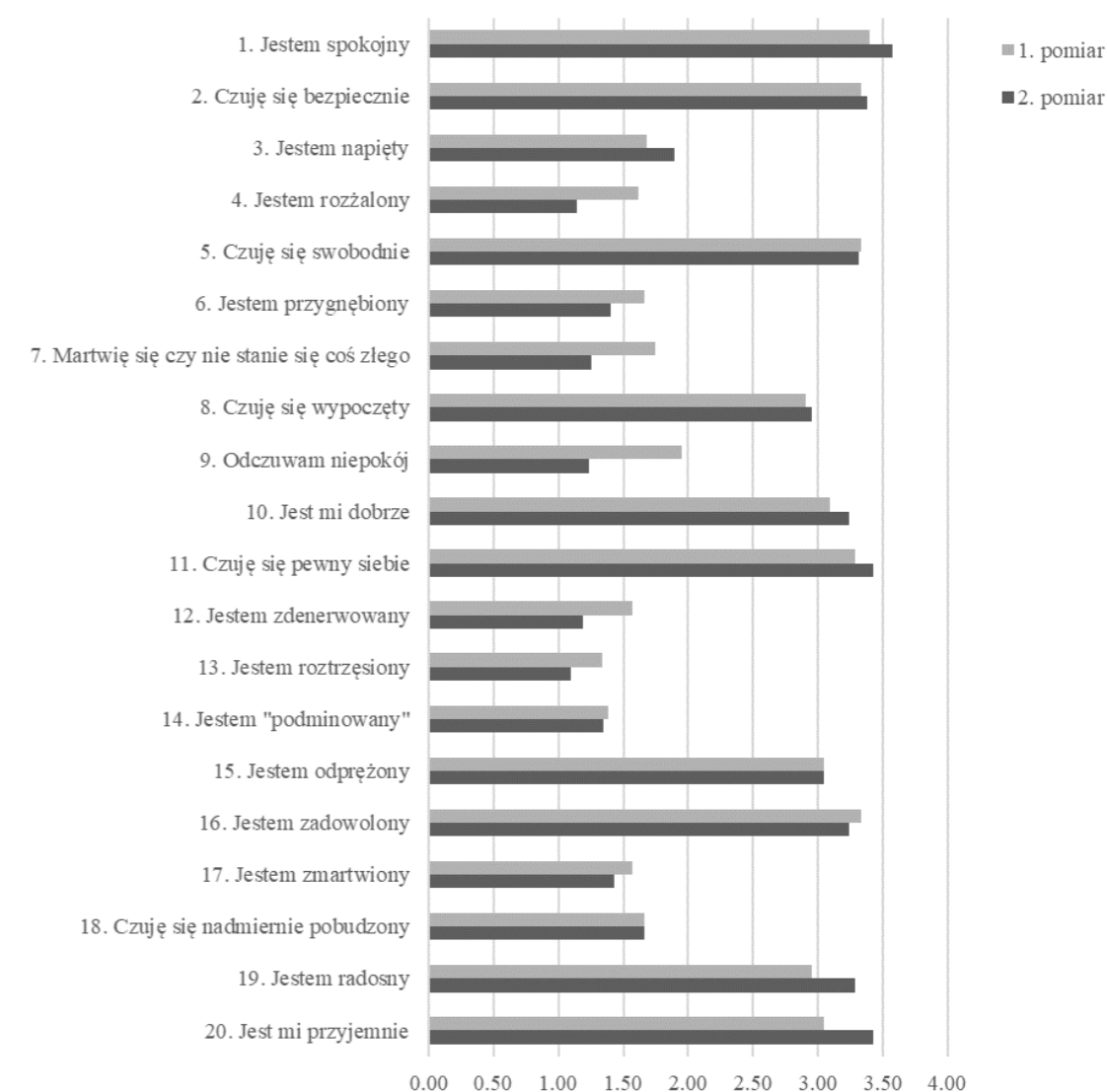
Różnice między pierwszym a drugim pomiarem poszczególnych stanów emocjonalnych

Aby uzyskać dokładniejszy obraz, dotyczący różnic między pierwszym a drugim pomiarem lęku jako stanu, przeprowadzono test znaków, osobno dla każdej z pozycji testowych wchodzących w skład kwestionariusza STAI. Przyjęto, że każda z pozycji testowych dotyczy innego stanu emocjonalnego. Przy analizie statystycznej wzięto pod uwagę surowe dane, nieodwrócone dla poszczególnych stwierdzeń. Wyniki testu znaków przedstawione zostały w tabeli 3.

Tabela 3. Porównania pierwszego i drugiego pomiaru dla poszczególnych pozycji testowych kwestionariusza STAI. Test znaków.

	Pierwszy pomiar		Drugi pomiar		Z	p
	M	SD	M	SD		
1. Jestem spokojny	3,40	0,51	3,57	0,51	0,35	0,724
2. Czuję się bezpiecznie	3,33	0,73	3,38	0,67	-0,35	0,724
3. Jestem napięty	1,68	0,89	1,89	1,15	0,27	0,789
4. Jestem rozżalony	1,62	0,86	1,14	0,48	1,58	0,114
5. Czuję się swobodnie	3,33	0,73	3,32	0,82	0,00	1,000
6. Jestem przygnębiony	1,67	0,80	1,40	0,68	1,06	0,289
7. Martwię się czy nie stanie się coś złego	1,75	0,85	1,25	0,55	2,47	0,013
8. Czuję się wypoczęty	2,90	0,89	2,95	0,76	0,32	0,752
9. Odczuwam niepokój	1,95	0,92	1,24	0,54	2,60	0,009
10. Jest mi dobrze	3,10	0,77	3,24	0,54	0,00	1,000
11. Czuję się pewny siebie	3,29	0,72	3,43	0,75	0,89	0,371
12. Jestem zdenerwowany	1,57	0,75	1,19	0,51	2,21	0,027
13. Jestem roztrzęsiony	1,33	0,58	1,10	0,30	1,22	0,221
14. Jestem „podminowany”	1,38	0,67	1,35	0,81	0,00	1,000
15. Jestem odprężony	3,05	0,80	3,05	0,80	0,00	1,000
16. Jestem zadowolony	3,33	0,58	3,24	0,70	0,00	1,000
17. Jestem zmartwiony	1,57	0,68	1,43	0,81	0,60	0,546
18. Czuję się nadmiernie pobudzony	1,67	0,66	1,67	0,80	0,00	1,000
19. Jestem radosny	2,95	0,92	3,29	0,56	0,95	0,343
20. Jest mi przyjemnie	3,05	0,86	3,43	0,60	1,03	0,302

Test znaków wykazał istnienie istotnych statystycznie różnic pod względem pozycji testowych: 7 (Martwię się czy nie stanie się coś złego; $Z = 2,47$; $p < 0,05$), 9 (Odczuwam niepokój; $Z = 2,60$; $p < 0,01$) i 12 (Jestem zdenerwowany; $Z = 2,21$; $p < 0,05$). **Test wykazał, że osoby badane udzielały średnio wyższych odpowiedzi w danych pozycjach testowych podczas pierwszego pomiaru, niż podczas pomiaru drugiego.** Nie zaobserwowano natomiast różnic pod względem którejkolwiek z pozostałych pozycji testowych. Różnice pomiędzy pierwszym a drugim pomiarem dla poszczególnych pozycji zostały przedstawione w formie graficznej na rysunku 2.

Rysunek 2. Pierwszy i drugi pomiar poszczególnych pozycji testowych, wchodzących w skład skali X-1 kwestionariusza STAI.

Różnice pomiędzy pierwszym i drugim pomiarem poczucia sensu życia

Aby sprawdzić, czy występują istotne różnice pomiędzy pierwszym a drugim pomiarem poczucia sensu życia, ponownie przeprowadzono test znaków. Ze względu na to, że jedna z osób nie odpowiedziała na pytania dotyczące poczucia sensu życia, analiza ta dotyczy tylko 20 osób badanych. Wyniki testu znaków przedstawia tabela 4.

Tabela 4. Porównanie pierwszego i drugiego pomiaru poczucia sensu życia. N = 20. Test znaków.

	Pierwszy pomiar		Drugi pomiar		Z	p
	M	SD	M	SD		
Poczucie sensu życia	8,10	1,89	8,10	1,94	-0,50	0,617

Test znaków nie wykazał istnienia istotnej statystycznie różnicy pomiędzy pierwszym (M = 8,10; SD = 1,89) a drugim (M = 8,10; SD = 1,84) pomiarem poczucia sensu życia (Z = 0,50; p = 0,617). Wynik analizy statystycznej nie pozwala zatem wnioskować, że poziom poczucia sensu życia zmienił się pod wpływem oglądania obrazów.

Wnioski z ETAPU I A

Przeprowadzona analiza statystyczna pozwala wnioskować o wystąpieniu pewnych różnic pomiędzy pierwszym a drugim pomiarem, czyli przed oglądaniem obrazów oraz po ich obejrzeniu. Po pierwsze, **poziom lęku okazał się być niższy w pomiarze drugim niż w pierwszym, ale jedynie wśród osób starszych niż 36 lat**. Po drugie, poziom trzech poszczególnych stanów emocjonalnych (Martwię się czy nie stanie się coś złego; Odczuwam niepokój; Jestem zdenerwowany) również był niższy w pomiarze drugim, w porównaniu do pomiaru pierwszego. Można domniemywać, że jest to wynik pogłębionej refleksji nad obrazami w wyniku przeprowadzonego badania jakościowego, podczas trzygodzinnej wystawy obrazów.

Zrealizowane badanie może stanowić suplement do przeprowadzonych jednocześnie badań jakościowych, które same w sobie mogą dostarczać informacji o zależnościach przyczynowo - skutkowych. Jest ono także źródłem wstępnych informacji, które mogą stanowić punkt wyjścia do kolejnych badań ilościowych lub jakościowych.

ETAP I B: BADANIA ANKIETOWE DOTYCZĄCE ODBIORU OBRAZÓW PRZEZ ARTYSTKĘ I 23 OSOBY UCZESTNICZĄCE W WYDARZENIU W DNIU 13.06.2022 R.

Dokonując próby uzyskania odpowiedzi na pytanie dotyczące **związku pomiędzy tym, co czuje twórca i odbiorca**, dokonano kategoryzacji odpowiedzi uczestników wernisażu w kontekście zadanych pytań, a następnie ekspert – psycholog reprezentujący Panel Badawczy Ariadna, dokonał psychologicznej interpretacji uzyskanych odpowiedzi oraz odniósł je do autorskich opisów artysty.

23 osoby wypełniły ankiety dotyczące obrazów; 1 osoba została odrzucona, ponieważ każde pytanie odnosiło się do innego dzieła, a 4 osoby odpowiedziały na pytania w odniesieniu do 2 obrazów. Najwięcej, bo 14 osób wybrało obraz E, 8 wskazało obraz A, natomiast pozostałe obrazy wybrało po 1 osobie.

Uczestniczka 1

Pytanie	Odpowiedź	Interpretacja
Płeć	Kobieta	
Wiek	39 lat	
Miejsce zamieszkania	Wieś	
Stan cywilny	mężatka	
Wykształcenie	wyższe	
Poczucie sensu życia	8	
Który obraz Pani wybrała?	A	

Co Pani czuje, kiedy patrzy Pani na ten obraz?	<i>Wolność, energia, dynamizm, siła, nieograniczone możliwości.</i>	U1 deklaruje, że obraz kojarzy się jej z wolnością, energią, dynamizmem i siłą. Zdaje się też czuć, że ma nieograniczone możliwości. Te cechy odpowiadają w opinii U1 temu, jak się czuje.
Jak Pani sądzi, dlaczego właśnie ten obraz Panią poruszył?	<i>Jego energia odpowiada mojemu stanowi ducha.</i>	Patrząc na obraz, U1 pozytywnie (optymistycznie) postrzega przyszłość.
Jak postrzega Pani przyszłość patrząc na ten obraz?	<i>Bardzo optymistyczna</i>	Patrząc na obraz, U1 myśli o lataniu. W kontekście poprzednich wypowiedzi, latanie może być symbolem wolności i braku ograniczeń. W związku z tym wypowiedź U1 można interpretować jako potrzebę wolności i pozbycia się ograniczeń.
O czym Pani myśli, za czym tęskni, patrząc na ten obraz?	<i>O lataniu</i>	
Jakie refleksje z historii Pani życia ten obraz przywołuje?	<i>Że w życiu nie ma rzeczy niemożliwych.</i>	U1 deklaruje, że patrząc na obraz myśli, że nie ma rzeczy niemożliwych. Może to świadczyć o optymizmie i pozytywnym nastawieniu, co stoi w zgodzie z wcześniejszymi wypowiedziami. Powtarza się tu również refleksja dotycząca braku ograniczeń, co sugeruje, że ta kwestia jest bardzo ważna dla U1.
Jaki tytuł nadałaby Pani temu obrazowi?	<i>„Siła jest kobietą”</i>	W zaproponowanym tytule U1 odnosi się do siły, którą deklaruje, że odczuwa patrząc na obraz.

Uczestniczka 2

Pytanie	Odpowiedź	Interpretacja
Płeć	Kobieta	
Wiek	71 lat	
Miejsce zamieszkania	Miasto powyżej 200 tys. mieszkańców	
Stan cywilny	Wdowa	
Wykształcenie	Średnie	
Sens życia	10	
Który obraz Pani wybrała?	Ankieta źle wypełniona – poszczególne pytania odnoszą się do różnych obrazów.	
Co Pani czuje, kiedy patrzy Pani na ten obraz?		
Jak Pani sądzi, dlaczego właśnie ten obraz Panią poruszył?		
Jak postrzega Pani przyszłość patrząc na ten obraz?		
O czym Pani myśli, za czym tęskni, patrząc na ten obraz?		
Jakie refleksje z historii Pani życia ten obraz przywołuje?		
Jaki tytuł nadałaby Pani temu obrazowi?		

Uczestniczka 3

Pytanie	Odpowiedź	Interpretacja
Płeć	Kobieta	
Wiek	67 lat	
Miejsce zamieszkania	Miasto powyżej 200 tys. mieszkańców	
Stan cywilny	Samotna	
Wykształcenie	Wyższe	
Sens życia	7	
Który obraz Pani wybrała?	Obraz E	
Co Pani czuje, kiedy patrzy Pani na ten obraz?	<i>Dobrą energię, uspokojenie</i>	U3 deklaruje, że patrząc na obraz odczuwa spokój. Píše też, że czuje dobrą energię od obrazu, co można interpretować jako wprawianie w pozytywny nastrój.
Jak Pani sądzi, dlaczego właśnie ten obraz Panią poruszył?	<i>Kolory, dynamika postaci, równowaga</i>	U3 deklaruje zwrócić uwagę na obraz z powodu jego kolorystyki. Dostrzega w nim też ruch, dynamikę postaci, ale jednocześnie równowagę.
Jak postrzega Pani przyszłość patrząc na ten obraz?	<i>Optymistycznie</i>	U3 deklaruje, że pozytywnie postrzega przyszłość.
O czym Pani myśli, za czym tęskni, patrząc na ten obraz?	<i>Za przestrzenią</i>	U3 wyraziła tęsknotę za przestrzenią, co może świadczyć o poczuciu zamknięcia lub innego rodzaju ograniczeniach.
Jakie refleksje z historii Pani życia ten obraz przywołuje?	<i>Podnoszę się z chaosu</i>	U3 używa w odniesieniu do siebie określenia „podnoszę się z chaosu”. Może to świadczyć o jakichś problemach, trudnościach, czy niepewności, które trapią lub do niedawna trapiły U3, ale one przemijają (stąd „podnoszę się”).
Jaki tytuł nadałaby Pani temu obrazowi?	<i>„Żyję”</i>	

Uczestnik 4

Pytanie	Odpowiedź	Interpretacja
Płeć	Mężczyzna	
Wiek	45 lat	
Miejsce zamieszkania	Miasto powyżej 200 tys. mieszkańców	
Stan cywilny	Rozwiedziony	
Wykształcenie	Wyższe	
Który obraz Pan wybrał?	Obraz E	
Co Pan czuje, kiedy patrzy Pan na ten obraz?	<i>Dynamikę, ruch, spontaniczność i głęboki spokój, harmonia</i>	U4 deklaruje, że w obrazie dostrzega ruch i spontaniczność a jednocześnie spokój i harmonię.
Jak Pan sądzi, dlaczego właśnie ten obraz Pana poruszył?	<i>Kontrast żółty, granat, XXX ruchu</i>	Na U4 stwierdza, że wrażenie zrobił na nim kontrast kolorów żółtego z granatowym. Podkreśla też znaczenie dostrzeżonego w obrazie ruchu.

Jak postrzega Pan przyszłość patrząc na ten obraz?	<i>Optymistycznie, dynamicznie, zaskakująco</i>	U4 deklaruje, że przyszłość widzi jako coś dynamicznego, co można interpretować jako coś niestalego, zmieniającego się i będącego w ruchu. Ta cecha zdaje się czynić przyszłość czymś niewiadomym, co może U4 zaskoczyć. U4 jest pozytywnie nastawiony do takiej przyszłości, co może świadczyć o otwartości na zmiany i nowe doświadczenia oraz optymizmie.
O czym Pan myśli, za czym tęskni, patrząc na ten obraz?	<i>Spokojnym zachodzie słońca w gaju cytrynowym, nocnym karnawale w Barcelonie</i>	U4 zdaje się wyrażać tęsknotę za niezwykłymi przeżyciami wiążącymi się z zabawą. Można to interpretować jako chęć doświadczenia takich szczególnych chwil.
Jakie refleksje z historii Pana życia ten obraz przywołuje?	<i>Tańce przy ognisku na plaży</i>	U4 zdaje się wspominać pod wpływem obrazu taniec na plaży. Jest to ruch i zabawa, o których już mowa we wcześniejszych wypowiedziach. Jest to też dynamika i ruch, o których mowa w pytaniu 2. Taniec może też być tutaj interpretowany jako coś jednocześnie spontanicznego i harmonijnego. A zatem uczucia wywołane obrazem mogą być bezpośrednio związane ze wspomnieniami, które przywołuje obraz.
Jaki tytuł nadałby Pan temu obrazowi?	<i>„Lemon night”</i>	Tytuł nawiązuje bezpośrednio do wcześniej opisanego wydarzenia: wieczoru w gaju cytrynowym.

Uczestnik 5

Pytanie	Odpowiedź	Interpretacja
Płeć	Mężczyzna	
Wiek	58 lat	
Miejsce zamieszkania	Miasto powyżej 200 tys. mieszkańców	
Stan cywilny	Żonaty	
Wykształcenie	Wyższe	
Poczucie sensu życia	10	
Który obraz Pan wybrał?	Obraz E	
Co Pan czuje, kiedy patrzy Pan na ten obraz?	<i>Zaciekawienie i „układam rebus”</i>	U5 deklaruje, że odczuwa zaciekawienie patrząc na obraz. Określenie „układam rebus” sugeruje, że U5 postrzega dzieło jako swego rodzaju zagadkę, którą chciałby rozwiązać.
Jak Pan sądzi, dlaczego właśnie ten obraz Pana poruszył?	<i>Jest „filmowy” a ja kocham kino.</i>	U5 stwierdza, że obraz kojarzy mu się z kinem. Ten fakt zdaje się wywoływać pozytywne emocje.
Jak postrzega Pan przyszłość patrząc na ten obraz?	<i>Optymistycznie</i>	U5 patrząc na obraz optymistycznie myśli o swojej przyszłości.

O czym Pan myśli, za czym tęskni, patrząc na ten obraz?	<i>Fotel + szampan</i>	U5 deklaruje, że myśli o fotelu i szampa- nie. Może to sugerować chęć celebracji, ale jednocześnie potrzebę wygody, przyjemnego spędzania czasu.
Jakie refleksje z historii Pan życia ten obraz przywołuje?	<i>Podróże</i>	Odpowiedź na pytanie jest zbyt zwięzła, by można ją było szerzej zinterpretować.
Jaki tytuł nadałaby Pan temu obrazowi?	<i>Bez tytułu</i>	Brak tytułu może wynikać z faktu, że ob- raz jest dla U5 jakąś zagadką i brak jej rozwiązania przeszkadza w podaniu odpowiedzi, którą U5 mógłby uznać za prawidłową, ale może też być odmow- wą odpowiedzi.

Uczestniczka 6

Pytanie	Odpowiedź	Interpretacja
Płeć	Kobieta	
Miejsce zamieszkania	Miasto 20-50 tys. mieszkańców	
Wiek	36 lat	
Stan cywilny	Panna	
Wykształcenie	Średnie	
Poczucie sensu życia	10	
Który obraz Pani wybrała?	Obraz E	
Co Pani czuje, kiedy patrzy Pani na ten obraz?	<i>Ciekawość</i>	Obraz zdaje się zwracać uwagę U6 z po- wodu emocji, jakie wywołuje. U6 wska- zuje na uwagę, ale też postrzega obraz jako prowokujący.
Jak Pani sądzi, dlaczego wła- śnie ten obraz Panią poruszył?	<i>Prowokujący, przykuwa uwagę</i>	
Jak postrzega Pani przyszłość patrząc na ten obraz?	<i>Dynamicznie, w sensie pozytywnym</i>	U6 deklaruje, że widzi przyszłość jako dynamiczną, czyli zmienną lub pełną wydarzeń. Jest to dla niej coś pozytyw- nego, co sugeruje, że U6 może lubić, gdy dużo się wokół niej dzieje i zmienia.
O czym Pani myśli, za czym tęskni, patrząc na ten obraz?	<i>Za straconym czasem/ nie do nadobie- nia</i>	Użyte przez U6 określenia odnoszące się do straty i niemożności odzyskania czasu sugerują poczucie, że coś przeminęło i U6 tego żałuje. Tę wypowiedź można interpretować jako negatywne emocje wynikające z niewykorzystania jakichś możliwości czy okazji.
Jakie refleksje z historii Pani życia ten obraz przywołuje?	<i>Nie zastanawiałam się nad tym.</i>	Ta wypowiedź może wskazywać opór wobec pytania, które mogło się wydać U6 zbyt osobiste.
Jaki tytuł nadałaby Pani temu obrazowi?	<i>Nie zastanawiałam się nad tym.</i>	

Uczestniczka 6 (drugi obraz)

Pytanie	Odpowiedź	Interpretacja
Który obraz Pani wybrała?	Obraz F	

Co Pani czuje, kiedy patrzy Pani na ten obraz?	<i>Radość</i>	U6 postrzega obraz jako optymistyczny, co wiąże się z jego kolorami. Deklarowa- ne uczucie radości można przypisać tym postrzeganym cechom dzieła.
Jak Pani sądzi, dlaczego wła- śnie ten obraz Panią poruszył?	<i>Optymistyczna wymowa (kolory)</i>	
Jak postrzega Pani przyszłość patrząc na ten obraz?	<i>Jestem ciekawa, poznawanie, mam dużo optymizmu, determinacji, chęci</i>	U6 deklaruje, że widzi przyszłość jako coś ciekawego. Wiaże ją z poznawaniem i determinacją. U6 stwierdza, że czuje optymizm w odniesieniu do przyszłości. Tę wypowiedź można interpretować jako otwartość na nowość, na nieznaną, ale też gotowość do nauki i aktywnego działania.
O czym Pani myśli, za czym tęskni, patrząc na ten obraz?	<i>Za szansami, jakie dawało mi życie.</i>	U6 deklaruje, że tęskni „za szansami, jakie dawało mi życie”. Ta wypowiedź może sugerować, że U6 chciałaby mieć możliwość podejmowania nowych wy- borów i doświadczenia pozytywnych zmian, jak to miało miejsce w jej prze- szłości.
Jakie refleksje z historii Pani życia ten obraz przywołuje?	<i>Nie zastanawiałam się nad tym.</i>	Brak odpowiedzi na to pytanie suge- ruje opór wobec niego i może wynikać z tego, że U6 nie chce się podzielić hi- storiami, do których odnosi się poprzed- nia wypowiedź.
Jaki tytuł nadałaby Pani temu obrazowi?	<i>Nie zastanawiałam się nad tym.</i>	

Uczestniczka 7

Pytanie	Odpowiedź	Interpretacja
Płeć	Kobieta	
Wiek	55 lat	
Miejsce zamieszkania	Miasto powyżej 200 tys. mieszkańców	
Stan cywilny	Rozwódka	
Wykształcenie	Wyższe	
Poczucie sensu życia	10	
Który obraz Pani wybrała?	Obraz E	
Co Pani czuje, kiedy patrzy Pani na ten obraz?	<i>Niepokój związany z nieprzewidywalno- ścią ludzkiej natury</i>	Obraz zdaje się wywoływać u U7 nega- tywne emocje, które wiążą się z trudno- ściami w zrozumieniu i przewidywaniu zachowań ludzkich. Może to sugerować jakieś problemy w relacjach społecz- nych, jakie ma U7.
Jak Pani sądzi, dlaczego wła- śnie ten obraz Panią poruszył?	<i>Dotyczy mojego zmagania się z przeciw- nościami losu.</i>	U7 deklaruje, że obraz kojarzy się jej z trudnościami, z którymi się mierzy. W kontekście poprzedniej wypowiedzi, te przeciwności losu można zinterpre- tować jako problemy w relacjach spo- łecznych.

Jak postrzega Pani przyszłość patrząc na ten obraz?	<i>Wieczny niepokój, walka</i>	Myśli o przyszłości wzbudzają negatywne emocje. Określenie „ <i>wieczny niepokój</i> ” sugeruje poczucie niepewności, co do tego, co się może zdarzyć. Ta niepewność jest odbierana negatywnie, zdaje się zagrażać U7. Podobnie można odczytać określenie „ <i>walka</i> ”, które wskazuje na jakiegoś rodzaju problemy, z którymi U7 będzie musiała sobie radzić.
O czym Pani myśli, za czym tęskni, patrząc na ten obraz?	<i>Za stabilizacją, spokojem</i>	U7 wyraża tęsknotę za stabilizacją i spokojem, co może wskazywać na trudną sytuację życiową w chwili obecnej.
Jakie refleksje z historii Pani życia ten obraz przywołuje?	<i>Nie warto było tak się męczyć.</i>	Ta wypowiedź U7 może sugerować, że żałuje ona jakiegoś wysiłku ze swojej przeszłości. Wykorzystane tu sformułowanie sugeruje, że była zaangażowana w jakąś trudną dla siebie sytuację, która okazała się nie być dla niej wartościowa.
Jaki tytuł nadałaby Pani temu obrazowi?	<i>Walczący z Niebytem</i>	Ponownie pojawia się tu motyw walki, a zatem radzenia sobie z przeciwnościami. „ <i>Niebyt</i> ” to zagrożenie, którego istoty nie da się zinterpretować na podstawie informacji zawartych w wypowiedziach U7.

Uczestniczka 8

Pytanie	Odpowiedź	Interpretacja
Płeć	Kobieta	
Wiek	20 lat	
Miejsce zamieszkania	Brak danych	
Stan cywilny	W wolnym związku	
Wykształcenie	Średnie	
Poczucie sensu życia	7	
Który obraz Pani wybrała?	Obraz E	
Co Pani czuje, kiedy patrzy Pani na ten obraz?	<i>Lęk, niepokój, bycie niewystarczającą, potraktowaną niesprawiedliwie, pokrzywdzoną, wściekłość, bezsilność, samotność</i>	U8 deklaruje, że obraz wzbudza w niej wiele różnorodnych negatywnych uczuć. Przyznaje, że czuje się niewystarczającą, ale jednocześnie niesprawiedliwie potraktowaną. Być może w związku z tym czuje się samotna. Ta jej sytuacja wywołuje lęk, ale też wściekłość i bezsilność.
Jak Pani sądzi, dlaczego właśnie ten obraz Panią poruszył?	<i>Widzę w nim mężczyznę, dominującego, przytłaczającego, uwodzicielskiego, męskiego, pożądanego i pożądanego, boję się, że ma to, czego ja nie dam partnerce będąc kobietą.</i>	U8 deklaruje, że w obrazie widzi mężczyznę, przy czym jest to silnie zseksualizowany obraz. Świadczy o tym podkreślenie kwestii związanych z pożądaniem. Tak opisany mężczyzna zdaje się być zagrażający dla U8 i jej homoseksualnego związku z inną kobietą. U8 wyraża obawę, że partnerka Uczestniczki może potrzebować tych właśnie cech i dla nich odejść od U8, kobiety, do nieznanego mężczyzny. Ta wypowiedź zdaje

Jak postrzega Pani przyszłość patrząc na ten obraz?	<i>Jako niesprawiedliwą i niesprzyjającą, pełną zwątpień w siebie, w to czy ktoś może mnie pokochać i czy wystarczę</i>	Przez tę i wcześniejsze wypowiedzi U8 przewijają się sformułowania zdające się świadczyć o niskim poczuciu wartości w kontekście związków o naturze romantycznej i erotycznej. Można tu przeczytać, że U8 jest „ <i>pełna zwątpień w siebie, czy ktoś może mnie pokochać</i> ”, „ <i>czy wystarczę</i> ”, „ <i>mężczyzna (...) ma to, czego ja nie dam partnerce będąc kobietą</i> ”. Te wypowiedzi mogą sugerować, że własny homoseksualizm jest postrzegany jako wada, która potencjalnie uniemożliwia stworzenia szczęśliwego związku. U8 zdaje się bowiem być przekonana, że potencjalne partnerki będą wolały relacje damsko-męskie i ostatecznie dla nich ją opuszczą. W tym kontekście przyszłość jawi się U8 negatywnie. Wyraża bowiem przekonanie, że próby stworzenia związku są narażone na przeciwności, które mogą nawet udaremnić nawiązanie relacji romantycznych. To zaś jest oceniane jako niesprawiedliwe.
O czym Pani myśli, za czym tęskni, patrząc na ten obraz?	<i>Tęsknię za brakiem poczucia zagrożenia, niesprawiedliwości tego, że nie pasuję i nie jestem normalna, pozbawiono mnie wyboru łatwiejszego życia, chciałabym czuć, że zasługuję tylko byciem.</i>	U8 zdaje się wyrażać przekonanie, że została potraktowana niesprawiedliwie przez los (albo Boga, naturę – tutaj nie wskazuje na siłę sprawczą), który uczynił ją, w jej opinii, nienormalną i niepasującą. Na podstawie wcześniejszych wypowiedzi można wnioskować, że tą nienormalnością jest homoseksualna orientacja U8. Wydaje się ona być źródłem kompleksów i poczucia niższości. Wypowiedź „ <i>chciałabym czuć, że zasługuję tylko byciem</i> ” zdaje się sugerować, że homoseksualizm czyni z U8 w jej opinii kogoś gorszego, nie w pełni wartościowego. U8 zdaje się doświadczać również negatywnych emocji płynących z przekonania, że została pozbawiona czegoś, co określa „ <i>wyborem łatwiejszego życia</i> ”, co w kontekście wcześniejszych wypowiedzi można zinterpretować, że wolałaby być lub móc wybrać bycie osobą heteroseksualną. Takie życie zdaje się jej bowiem wydawać normalne i pozbawione trudności, z jakimi mierzy się obecnie.
Jakie refleksje z historii Pani życia ten obraz przywołuje?	<i>Tego, że boję się odrzucenia, tego jak mało stabilności wewnątrz mnie samej, że zwykły abstrakcyjny obraz wywołał takie emocje</i>	U8 zdaje się oddawać autorefleksji i przyglądać własnym emocjom. Ich negatywność zdaje się prowadzić do negatywnej samooceny, która odnosi

		się zarówno do własnej osoby („ <i>boję się (...) tego jak mało stabilności wewnątrz mnie samej</i> ”), jak i relacji z innymi („ <i>boję się odrzucenia</i> ”).
Jaki tytuł nadałaby Pani temu obrazowi?	<i>Nigdy nie będziesz Adamem</i>	Ten tytuł wydaje się być przytykiem do samej siebie, do swojej homoseksualności. Widać w nim przekaz, że to mężczyzna powinien być w związku z kobietą, a nie kobieta z kobietą.

Uczestniczka 8 (drugi obraz)

Pytanie	Odpowiedź	Interpretacja
Który obraz Pani wybrała?	Obraz A	
Co Pani czuje, kiedy patrzy Pani na ten obraz?		U8 w obrazie dostrzega ruch (pęd) i ekspresję. Deklaruje też, że dzieło wywołuje w niej radość
	<i>Ciepło, lekkość, ekspresyjność, pęd, radość, ekscytację, naturę i pogodzenie ze sobą, bezpieczeństwo w wrażliwości.</i>	i ekscytację. U8 zdaje się odczuwać pozytywne emocje patrząc na ten obraz. Mogą się one wiązać z tym, że, jak sama pisze, „ <i>czuje się pogodzona z sobą</i> ”, czyli zupełnie inaczej niż przy poprzednim obrazie. U8 zdaje się uważać siebie za osobę wrażliwą, ale jednocześnie czuć, że może sobie na to pozwolić. Można to interpretować jako pewne zaufanie do świata, że zaakceptuje U8 i nie wykorzysta jej.
Jak Pani sądzi, dlaczego właśnie ten obraz Panią poruszył?	<i>To zryw lekkości, ekspresyjność wiatru, bez troska i ciepła spontaniczność, myślę, że widzę w nim swoją dziecięcość, nieszkodliwą porywczosć i oddawanie się emocjom.</i>	Ten obraz zdaje się poruszać U8 w sposób przeciwny do poprzedniego, ze względu na wywoływanie przeciwnych emocji. U8 wskazuje tu na lekkość i bez troskę. Pojawia się też porównanie do dziecka, które jest tu związane z oddawaniem się swoim emocjom i zachciankom, ale jednocześnie jest postrzegane jako coś nieszkodliwego, a zatem nie niosącego za sobą negatywnych konsekwencji.
Jak postrzega Pani przyszłość patrząc na ten obraz?	<i>Dobłą i jasną, jako coś blisko siebie i natury, pełną radości wewnętrznej i dobrych woni wokół</i>	U8 pozytywnie postrzega swoją przyszłość. Pisze, że widzi siebie w niej na łonie natury. Można zatem opisać tę przyszłość jako spokojną, bez żadnych trudności i niepokoju (o których pisze tu ze względu na silny kontrast pomiędzy dwoma obrazami opisanymi przez U8). Określenie „ <i>coś blisko siebie i natury</i> ” może nawiązywać do chęci pogodzenia się z tym, kim jest i życia w zgodzie z własnymi potrzebami.
O czym Pani myśli, za czym tęskni, patrząc na ten obraz?	<i>Tęsknię za dzieciństwem, okresami bez troski, tego, że można oddać się sobie, swojej twórczości, emocjom, że będzie bezpiecznie, ciepło, radośnie.</i>	U8 wyraża tęsknotę za okresem dzieciństwa, który opisuje jako sielankę pozbawioną zagrożeń. Wydaje się uważać, że to wtedy mogła być sobą i zajmować

		się sobą. Stoi to w silnym kontraście do współczesności opisanej podczas odnośnienia się do obrazu E. Może to świadczyć o przytłoczeniu problemami i chęci pozbycia się ich.
Jakie refleksje z historii Pani życia ten obraz przywołuje?	<i>Wciąż jestem dzieckiem, ale trochę sobie na to nie pozwalam i zaczęłam karconą dziecięcością gardzić w sobie tą porywczą, wrażliwą, emocjonalną część</i>	Choć refleksja dotycząca własnego życia odnosi się, tak jak poprzednie wypowiedzi, do dzieciństwa, a właściwie cech związanych przez U8 z byciem dzieckiem, to wymowa całej wypowiedzi zdaje się być negatywna. U8 pisze o tym, że wciąż jest dzieckiem, co dla niej zdaje się oznaczać wrażliwość i emocjonalność, a także porywczosć. Jednocześnie deklaruje, że kiedyś odrzuciła te cechy („ <i>zaczęłam (...) gardzić w sobie tą porywczą, wrażliwą, emocjonalną częścią</i> ”) i obecnie nie pozwala sobie na ich ekspresję. A zatem można tę wypowiedź interpretować jako odrzucenie jakiegoś aspektu własnej osoby.
Jaki tytuł nadałaby Pani temu obrazowi?	<i>Pozwalam ci mieć</i>	

Uczestniczka 9

Pytanie	Odpowiedź	Interpretacja
Płeć	Kobieta	
Wiek	60 lat	
Miejsce zamieszkania	Miasto powyżej 200 tys. mieszkańców	
Stan cywilny	Zamężna	
Wykształcenie	Wyższe	
Poczucie sensu życia	7	
Który obraz Pani wybrała?	Obraz A	
Co Pani czuje, kiedy patrzy Pani na ten obraz?	<i>Tęsknotę za bliskimi, którzy odeszli</i>	U9 deklaruje, że myśli o bliskich sobie osobach, które nie żyją i odczuwa tęsknotę za nimi.
Jak Pani sądzi, dlaczego właśnie ten obraz Panią poruszył?	<i>Potrzeba zatrzymania się, refleksji</i>	Wypowiedzi U9 sugerują, że potrzebuje ona spokoju, który pozwoliłby jej się oderwać od codziennego życia. Zdaje się chcieć znaleźć czas na, jak to sama określa, refleksję i wytchnienie. U9 deklaruje, że właśnie taka ma być przyszłość („ <i>spokojne płynięcie</i> ”).
Jak postrzega Pani przyszłość patrząc na ten obraz?	<i>Spokojne płynięcie</i>	
O czym Pani myśli, za czym tęskni, patrząc na ten obraz?	<i>Wytchnieniem na łonie natury</i>	
Jakie refleksje z historii Pani życia ten obraz przywołuje?	<i>W pamięci pozostają tylko niektórzy ludzie.</i>	Refleksja pod wpływem obrazu wiąże się bezpośrednio z odczuciami dotyczącymi zmarłych bliskich. U9 zauważa, że nie wszystkich dawnych znajomych, którzy umarli, nadal wspomina. Na podstawie tak lakonicznej wypowiedzi nie da się wyciągnąć wniosków w zakresie emocji, jakie ten fakt wywołuje.

Jaki tytuł nadałaby Pani temu obrazowi?	<i>Taniec na łące</i>	Zaproponowany przez U9 obraz odnosi się bezpośrednio do tego, za czym U9 tęskni i widzi w swojej przyszłości.
---	-----------------------	---

Uczestniczka 10

Pytanie	Odpowiedź	Interpretacja
Płeć	Kobieta	
Wiek	69 lat	
Miejsce zamieszkania	Miasto powyżej 200 tys. mieszkańców	
Stan cywilny	Wdowa	
Wykształcenie	Wyższe	
Poczucie sensu życia	Nie potrafię odpowiedzieć	
Który obraz Pani wybrała?	Obraz E	
Co Pani czuje, kiedy patrzy Pani na ten obraz?	<i>Wesołość (radość nie jest adekwatnym określeniem)</i>	U10 deklaruje, że obraz wywołuje u niej pozytywne emocje, które określa wesołością, ale nie radością. To właśnie ona zdecydowała o wyborze obrazu.
Jak Pani sądzi, dlaczego właśnie ten obraz Panią poruszył?	<i>Dlatego, że czuję wesołość.</i>	
Jak postrzega Pani przyszłość patrząc na ten obraz?	<i>Jest niewiadoma.</i>	U10 twierdzi, że nie zastanawia się nad przyszłością, określa ją jako niewiadomą. Może to oznaczać, że woli pozostać w chwili obecnej, której towarzyszą pozytywne emocje.
O czym Pani myśli, za czym tęskni, patrząc na ten obraz?	<i>Za biegiem – w różne strony jednocześnie</i>	U10 deklaruje, że myśli o dzieciństwie, które kojarzy jej się z wolnością i bez troską. Określenie, że „można jeszcze było wybrać drogę, którą się pobiegnie” może sugerować, że U10 marzy o wolności lub posiadaniu możliwości wyboru.
Jakie refleksje z historii Pani życia ten obraz przywołuje?	<i>Dzieciństwo – można jeszcze było wybrać drogę, którą się pobiegnie.</i>	
Jaki tytuł nadałaby Pani temu obrazowi?	<i>Rozbieganiec</i>	Tytuł jest słowotwórstwem, które zdaje się nawiązywać do odpowiedzi na pytanie 5, w którym U10 deklaruje, że chciałaby biec jednocześnie w różne strony.

Uczestniczka 11

Pytanie	Odpowiedź	Interpretacja
Płeć	Kobieta	
Wiek	41 lat	
Miejsce zamieszkania	Miasto powyżej 200 tys. mieszkańców	
Stan cywilny	W wolnym związku	
Wykształcenie	Wyższe	
Poczucie sensu życia	9	
Który obraz Pani wybrała?	Obraz A	
Co Pani czuje, kiedy patrzy Pani na ten obraz?	<i>Swobodę, poczucie spełnienia, pragnienie i poczucie wolności, radość</i>	U11 deklaruje odczuwanie pozytywnych emocji. Píše, że czuje swobodę

		i wolność, a także poczucie spełnienia i radość.
Jak Pani sądzi, dlaczego właśnie ten obraz Panią poruszył?	<i>Obraz uświadamia mi to, czego mi brakuje. Czuję się spętana, trzymana w ryzach różnych lęków, odpowiedzialności, a obraz uświadamia mi poczucie swobody i wolności, za którą tęsknię</i>	Pozytywne emocje wywołane przez obraz zdaje się stanowić przeciwieństwo obecnej sytuacji U11. Opisuje ona swoje uczucia jako uwięzienie przez własne lęki i obowiązki (odpowiedzialność). U11 wprost wyraża negatywne emocje związane z obecną sytuacją i pragnienie zmiany.
Jak postrzega Pani przyszłość patrząc na ten obraz?	<i>Lekko</i>	Tę krótką odpowiedź można interpretować jako przekonanie, że w przyszłości sytuacja U11 się zmieni w pożądaną stronę poczucia wolności.
O czym Pani myśli, za czym tęskni, patrząc na ten obraz?	<i>Tak jak w punkcie 3, za wolnością, za lekkością, harmonią, poczuciem swobody i radości</i>	U11 patrząc na obraz zdaje się myśleć o chęci zmiany swojej sytuacji, aby wyzwolić się ze swoich obowiązków. Ta zmiana miałaby przynieść pozytywne emocje określane jako lekkość, harmonia i radość.
Jakie refleksje z historii Pani życia ten obraz przywołuje?	<i>Przypomina mi te chwile, kiedy czuję się tak, jak na obrazie, gdy przez taniec pozbywam się ciężaru i czuję się lekka i wolna. Jednocześnie więc uświadamia mi, jak bardzo czuję się przytłoczona różnymi życiowymi sprawami.</i>	Obraz zdaje się przywołać U11 na myśl taniec i pozytywne uczucia z nim związane. Określa je jako lekkość i wolność. Stoją one w opozycji do odpowiedzialności, jakie ciąży na U11. Tę wypowiedź można interpretować jako wyraz potrzeby zmian w życiu polegających na pozbyciu się obowiązków i zobowiązań.
Jaki tytuł nadałaby Pani temu obrazowi?	<i>Mimo, że ten obraz wywołuje we mnie uczucia wolności, swobody itd., to obrazowi nadałabym tytuł „Duma” albo podtytuł „to ja”.</i>	Zaproponowane przez U11 tytuły zdają się nie mieć bezpośredniego związku z przemyśleniami zawartymi we wcześniejszych wypowiedziach. „Duma. To ja” wydaje się wskazywać na to, że U11 widzi siebie w tym obrazie.

Uczestniczka 12

Pytanie	Odpowiedź	Interpretacja
Płeć	Kobieta	
Wiek	55 lat	
Miejsce zamieszkania	Miasto powyżej 200 tys. mieszkańców	
Stan cywilny	Zamężna	
Wykształcenie	Wyższe	
Poczucie sensu życia	8	
Który obraz Pani wybrała?	Obraz B	
Co Pani czuje, kiedy patrzy Pani na ten obraz?	<i>Szczęście, afirmacja życia, przebudzenie o poranku i taniec w ogrodzie wśród kwiatów i słońca. Pomimo, że tło nie jest kolorem słońca, patrząc na niego tak właśnie czuję – pogodą ducha i otoczenia.</i>	U12 obraz kojarzy się z pełnym kwiatów ogrodem. Deklaruje, że widzi na nim poranek i słońce, a także taniec. Wzbudza w niej to pozytywne emocje i, jak sama to określa, „afirmację życia”. Są to zatem skojarzenia pozytywne.

Jak Pani sądzi, dlaczego właśnie ten obraz Panią poruszył?	<i>Myślę, że ruch ciała, odważny, szczęśliwy i z poczuciem spokoju.</i>	U12 deklaruje, że dostrzega w obrazie ruch , który określa jako z jednej strony odważny, ale z drugiej strony spokojny. Biorąc pod uwagę poprzednią wypowiedź, można tę odpowiedź interpretować jako skojarzenie z tańcem, który przyciąga uwagę i porusza U12.
Jak postrzega Pani przyszłość patrząc na ten obraz?	<i>Szczęście, nadzieję i pewność na równowagę</i>	U12 postrzega przyszłość pozytywnie. Używa słowa „nadzieja”, co sugeruje wiarę w to, że w przyszłości stanie się coś dobrego, czego pragnie.
O czym Pani myśli, za czym tęskni, patrząc na ten obraz?	<i>Mieć poczucie radości, spełnienia. Chciałaby mieć takich chwil jak najwięcej.</i>	U12 patrząc na obraz myśli o tym, że chciałaby jak najczęściej przeżywać przyjemne chwile, które powinny charakteryzować radość i spełnienie. Widać w wypowiedziach U12 potrzebę cieszenia się życiem.
Jakie refleksje z historii Pani życia ten obraz przywołuje?	<i>Momenty, gdy czują się dobrze, gdy myślę pozytywnie.</i>	
Jaki tytuł nadałaby Pani temu obrazowi?	<i>Radość o poranku</i>	Proponowany tytuł bezpośrednio nawiązuje do tego, co w nim widzi U12.

Uczestniczka 13

Pytanie	Odpowiedź	Interpretacja
Płeć	Kobieta	
Wiek	23 lata	
Miejsce zamieszkania	Miasto 100-200 tys. mieszkańców	
Stan cywilny	W wolnym związku	
Wykształcenie	Średnie	
Poczucie sensu życia	6	
Który obraz Pani wybrała?	Obraz E	
Co Pani czuje, kiedy patrzy Pani na ten obraz?	<i>Spokój, wolność, zrelaksowanie, od-czucie, jakbym się puściła życia, a ono spokojnie by mnie opływało podtrzymując przed upadkiem.</i>	Patrząc na obraz, U13 zdaje się odczuwać pozytywne emocje, spokój i zrelaksowanie, a także wolność. Zastosowaną metaforę („ <i>jakbym się puściła życia, a ono spokojnie by mnie opływało podtrzymując przed upadkiem</i> ”) można zinterpretować jako chęć zapomnienia czy pozbycia się problemów i potrzebę poczucia bezpieczeństwa, wiary, że nie spotka jej nic złego.
Jak Pani sądzi, dlaczego właśnie ten obraz Panią poruszył?	<i>Mam poczucie, że oddaje emocje, które są mi teraz najbardziej potrzebne w życiu.</i>	Ta wypowiedź sugeruje, że U13 odczuwa jakieś ograniczenia i zagrożenia, które ją przytłaczają. Deklaruje, że chciałaby czuć spokój, wolność i moc wierzyć, że wszystkie problemy zostaną rozwiązane i skutki będą pozytywne dla U13.
Jak postrzega Pani przyszłość patrząc na ten obraz?	<i>W pozytywnym świetle, jakby wszystko miało potencjał się ułożyć.</i>	Pisząc o przyszłości U13 używa określenia „ <i>jakby wszystko miało potencjał się ułożyć</i> ”. Zgadza się to z wcześniejszą interpretacją, że U13 ma jakieś problemy w życiu. Wcześniejsze wypowiedzi mogą sugerować przytłoczenie, jednak U13 zdaje się zachowywać optymizm

		w tej sytuacji i wierzyć w poradzenie sobie z wszystkimi przykrymi dla niej kwestiami.
O czym Pani myśli, za czym tęskni, patrząc na ten obraz?	<i>Marzę o tym etapie mojego życia, o byciu już po decyzjach, które potrzebuję podjąć.</i>	Ta wypowiedź ujawnia naturę problemów i zagrożeń, z którymi się mierzy U13 i do których odnosiła się we wcześniejszych wypowiedziach. U13 zdaje się być przytłoczona odpowiedzialnością związaną z decyzjami, przed którymi stoi. W kontekście tego, że w tym miejscu U13 marzy o tym, żeby proces decyzyjny mieć za sobą, odpowiedź na pytanie 2 można zinterpretować jako chęć niepodejmowania decyzji, czy też poczucia, że bez względu na to, jakie one będą, przyszłość będzie przynajmniej spokojna i bezpieczna.
Jakie refleksje z historii Pani życia ten obraz przywołuje?	<i>Przypomina mi mój proces terapeutyczny, poszukiwanie własnej wolności i tożsamości.</i>	Obraz przywołuje U13 na myśl jej proces terapeutyczny, który opisuje jako poszukiwanie własnej wolności i tożsamości. Może to sugerować, że U13 dostrzega podobieństwo pomiędzy swoją obecną sytuacją a procesem terapeutycznym, kiedy to musiała podejmować wybór i kształtować siebie i swoje życie.
Jaki tytuł nadałaby Pani temu obrazowi?	<i>Spadek</i>	-

Uczestnik 14

Pytanie	Odpowiedź	Interpretacja
Płeć	Mężczyzna	
Wiek	19 lat	
Miejsce zamieszkania	Miasto powyżej 200 tys. mieszkańców	
Stan cywilny	Brak danych	
Wykształcenie	Średnie	
Poczucie sensu życia	9	
Który obraz Pan wybrał?	Obraz E	
Co Pan czuje, kiedy patrzy Pan na ten obraz?	<i>Czuję sielanekę, bez troskość</i>	U14 deklaruje, że czuje pozytywne emocje związane ze spokojem i brakiem problemów.
Jak Pan sądzi, dlaczego właśnie ten obraz Pana poruszył?	<i>Ponieważ znajduje się na nim człowiek/postać przypominająca człowieka</i>	Obraz został wybrany, ponieważ w przedstawionej formie U14 dopatrywał się ludzkiej postaci.
Jak postrzega Pan przyszłość patrząc na ten obraz?	<i>Nie postrzegam. Myślę o teraźniejszości.</i>	U14 napisał, że nie myśli o przyszłości, tylko teraźniejszości. Jednak większość wypowiedzi odnosi się do przeszłości, do okresu dzieciństwa. Opiswane jest ono jako okres pozbawiony problemów i zmartwień. U14 wyraża tęsknotę za taką bez troską. Może to sugerować, że obecnie U14 mierzy się z problemami i pragnie od nich uciec.
O czym Pan myśli, za czym tęskni, patrząc na ten obraz?	<i>Marzę o powrocie do dzieciństwa/bez troskości. Tęsknię za tym samym.</i>	
Jakie refleksje z historii Pana życia ten obraz przywołuje?	<i>Przywołuje on refleksję na temat dzieciństwa.</i>	

Jaki tytuł nadałaby Pan temu obrazowi?	<i>Ciepło</i>	
--	---------------	--

Uczestniczka 15

Pytanie	Odpowiedź	Interpretacja
Płeć	Kobieta	
Wiek	22 lata	
Miejsce zamieszkania	Miasto powyżej 200 tys. mieszkańców	
Stan cywilny	Samotna	
Wykształcenie	Średnie	
Poczucie sensu życia	8	
Który obraz Pani wybrała?	Obraz E	
Co Pani czuje, kiedy patrzy Pani na ten obraz?	<i>Przemijalność życia, krótkość chwili, ulotność</i>	U15 deklaruje, że patrząc na obraz myśli o tym, że chwile w życiu są krótkie i ulotne.
Jak Pani sądzi, dlaczego właśnie ten obraz Panią poruszył?	<i>Ponieważ ukazuje dla mnie „kilka chwil naraz” coś nieuchwytnego.</i>	U15 wybrała ten obraz, ponieważ uważa, że jest w nim coś nieuchwytnego i dostrzega w nim jednocześnie kilka różnych rzeczy („kilka chwil naraz”). To może sugerować, że obraz U15 ciekawo, intryguje.
Jak postrzega Pani przyszłość patrząc na ten obraz?	<i>Jako coś lekkiego, ciekawego, żywego</i>	U15 deklaruje, że postrzega przyszłość pozytywnie. Określa ją jako lekką i żywą. Pierwsza z tych cech może oznaczać łatwość i przyjemność, natomiast druga może odnosić się do zmienności, ale też intensywności. Nie jest to jednak niepokojące, lecz wzbudzające ciekawość u U15. To zaś sugeruje otwartość na nieznaną i zmiany.
O czym Pani myśli, za czym tęskni, patrząc na ten obraz?	<i>O przeżyciach, przygodzie, czymś wyjątkowym</i>	U15 pisze, że tęskni za przeżyciami, przygodą i czymś wyjątkowym. Można to interpretować jako otwartość na nieznaną i na zmiany, ale też potrzebę stymulacji, doświadczania tych chwil, o których mówi wcześniej.
Jakie refleksje z historii Pani życia ten obraz przywołuje?	<i>Występowanie na scenie, taniec, oglądanie innych na scenie</i>	U15 zdaje się myśleć o wyjątkowych sytuacjach ze swojego życia, czyli o występowaniu na scenie i oglądaniu innych na scenie. Ponownie mamy zatem do czynienia z wyjątkowymi sytuacjami, które mogą wywoływać silne emocje związane z ekspresją sztuki. Podsumowując, wszystkie zaprezentowane tu wypowiedzi zdają się świadczyć o tym, że U15 jest otwarta na doświadczenia i potrzebuje stymulacji, które określa chwilami lub przygodami.
Jaki tytuł nadałaby Pani temu obrazowi?	<i>Sekunda ponad sceną</i>	Proponowany tytuł bezpośrednio wiąże się z refleksją z historii życia.

Uczestniczka 16

Pytanie	Odpowiedź	Interpretacja
Płeć	Kobieta	
Wiek	43 lata	
Miejsce zamieszkania	Miasto powyżej 200 tys. mieszkańców	
Stan cywilny	Rozwiedziona	
Wykształcenie	Wyższe	
Poczucie sensu życia	8	
Który obraz Pani wybrała?	Obraz A	
Co Pani czuje, kiedy patrzy Pani na ten obraz?	<i>Wyzwanie</i>	U16 widzi w obrazie ruch, zapewne taneczny lub sportowy, który wymaga dużo treningów. Określenie „wyzwanie” może sugerować chęć trenowania.
Jak Pani sądzi, dlaczego właśnie ten obraz Panią poruszył?	<i>Widzę piękny wymagający ruch, który wymaga wiele starań i treningów.</i>	
Jak postrzega Pani przyszłość patrząc na ten obraz?	<i>Pozytywnie</i>	U16 widzi przyszłość pozytywnie.
O czym Pani myśli, za czym tęskni, patrząc na ten obraz?	<i>Za harmonią, gibkością, zdrowiem, pozytywnym zmęczeniem</i>	U16 deklaruje, że tęskni za zdrowiem i sprawnością fizyczną (gibkością). Wypowiedź można też zinterpretować jako chęć wysiłku fizycznego, takiego jak sport czy taniec („pozytywne zmęczenie”). Ta wypowiedź sugeruje, że U16 ceni sprawność fizyczną, ale może też oznaczać, że obecnie brakuje jej zarówno treningów, jak i ich pozytywnych skutków.
Jakie refleksje z historii Pani życia ten obraz przywołuje?	<i>Przemiana</i>	W kontekście wcześniejszych wypowiedzi to pojedyncze określenie można interpretować jako wspomnienie okresu, kiedy dzięki wysiłkowi U16 osiągnęła cenione przez siebie cechy, albo jako chęć przejścia właśnie takiej „przemiany”.
Jaki tytuł nadałaby Pani temu obrazowi?	<i>Piękno</i>	Proponowany tytuł zdaje się nawiązywać do dostrzeganego w obrazie ruchu, który U16 ocenia jako piękny.

Uczestniczka 17

Pytanie	Odpowiedź	Interpretacja
Płeć	Kobieta	
Wiek	75 lat	
Miejsce zamieszkania	Miasto powyżej 200 tys. mieszkańców	
Stan cywilny	Wdowa	
Wykształcenie	Średnie	
Poczucie sensu życia	10	
Który obraz Pani wybrała?	Obraz C	

Co Pani czuje, kiedy patrzy Pani na ten obraz?	<i>Sport</i>	U17 widzi w obrazie dobrze zbudowanego sportowca, co przykuwa jej uwagę.
Jak Pani sądzi, dlaczego właśnie ten obraz Panią poruszył?	<i>Widzę zgrabnego sportowca.</i>	
Jak postrzega Pani przyszłość patrząc na ten obraz?	<i>Za późno na uprawianie sportu (75 lat).</i>	U17 wyraża przekonanie, że w jej wieku za późno jest na sport. Może to oznaczać, że odczuwa negatywne emocje związane ze swoim wiekiem i wynikającą z niego obniżoną sprawnością fizyczną.
O czym Pani myśli, za czym tęskni, patrząc na ten obraz?	<i>Już nie będę sportsmenką.</i>	
Jakie refleksje z historii Pani życia ten obraz przywołuje?	<i>Lubię oglądać zgrabne ciała.</i>	U17 deklaruje, że lubi oglądać zgrabne ciała. Może to wyjaśniać, czemu wybrała ten obraz.
Jaki tytuł nadałaby Pani temu obrazowi?	<i>Skok</i>	Proponowany tytuł może się wiązać ze sportem, z którym kojarzy się U17 obraz.

Uczestniczka 17 (drugi obraz)

Pytanie	Odpowiedź	Interpretacja
Który obraz Pani wybrała?	Obraz A	
Co Pani czuje, kiedy patrzy Pani na ten obraz?	<i>Taniec</i>	U17 stwierdza, że obraz kojarzy się z tańcem baletowym.
Jak Pani sądzi, dlaczego właśnie ten obraz Panią poruszył?	<i>Kojarzy mi się z baletem.</i>	
Jak postrzega Pani przyszłość patrząc na ten obraz?	<i>Może zobaczę na żywo np. koncert noworoczny z Wiednia.</i>	U17 deklaruje, że chciałaby obejrzeć na żywo koncert noworoczny z Wiednia. Sugeruje to, że U17 lubi taniec i muzykę.
O czym Pani myśli, za czym tęskni, patrząc na ten obraz?	<i>Pojechanie do Wiednia (jak wyżej)</i>	
Jakie refleksje z historii Pani życia ten obraz przywołuje?	<i>Oglądanie baletu</i>	
Jaki tytuł nadałaby Pani temu obrazowi?	<i>Piękno ciała człowieka</i>	Proponowany tytuł zdaje się nawiązywać do postrzeganego przez U17 tańca.

Uczestniczka 18

Pytanie	Odpowiedź	Interpretacja
Płeć	Kobieta	
Wiek	36 lat	
Miejsce zamieszkania	Miasto powyżej 200 tys. mieszkańców	
Stan cywilny	Zamężna	
Wykształcenie	Wyższe	
Sens życia	10	
Który obraz Pani wybrała?	<i>Obraz D - W pierwszej chwili najistotniejszy wydał mi się ten obraz</i>	

Co Pani czuje, kiedy patrzy Pani na ten obraz?	<i>Obraz wyzwala we mnie pozytywne emocje – jasne, żywe różowe kolory na ciemnym tle, to jakby odzwierciedlenie mojej duszy w świecie.</i>	U18 deklaruje, że obraz wywołuje u niej pozytywne emocje. W kolorystyce, gdzie jasny róż znajduje się na ciemnym tle widzie siebie („to jakby odzwierciedlenie mojej duszy w świecie”). Zgodnie z jej słowami, jej dusza jest tym, co jasne, natomiast świat jest ciemny. Trudno jednak na podstawie tak krótkiej wypowiedzi dokonywać interpretacji znaczenia przypisania kolorów.
Jak Pani sądzi, dlaczego właśnie ten obraz Panią poruszył?	<i>Myślę, że jest to związane z emocjami i utożsamieniem obrazu ze stanem emocjonalnym – moim stanem.</i>	
Jak postrzega Pani przyszłość patrząc na ten obraz?	<i>Skupię się na obrazie D – ponieważ patrząc na niego kojarzy mi się z radością i frywolnością. Przyszłość pozytywna.</i>	Obraz kojarzy się U18 z pozytywnymi emocjami: radością i frywolnością. Przyszłość widzi zgodnie ze swoim nastrojeniem, czyli pozytywnie.
O czym Pani myśli, za czym tęskni, patrząc na ten obraz?	<i>Pierwsze skojarzenie to wakacje bez troski.</i>	U18 deklaruje, że patrząc na obraz myśli o wakacjach i dzieciństwie, które określa jako „wolność” i „beztroskę”. Można to interpretować jako chęć poczucia spokoju, braku problemów.
Jakie refleksje z historii Pani życia ten obraz przywołuje?	<i>Z wolnością z dzieciństwa i beztroską</i>	Te wypowiedzi mogą stanowić wyjaśnienie metafory wykorzystanej w pytaniu 2 („jasne, żywe różowe kolory na ciemnym tle to jakby odzwierciedlenie mojej duszy w świecie”). Ciemne tło można w tym kontekście interpretować jako opis świata, który jest nieprzyjazny, jest źródłem trudności ograniczeń dla U18.
Jaki tytuł nadałaby Pani temu obrazowi?	<i>Różowa otchłań</i>	Proponowany tytuł zdaje się odnosić do kolorystyki i związanych z nią skojarzeń.

Uczestniczka 18 (drugi obraz)

Pytanie	Odpowiedź	Interpretacja
Który obraz Pani wybrała?	<i>Obraz E – po dłuższym obserwowaniu urzekł mnie ten</i>	
Co Pani czuje, kiedy patrzy Pani na ten obraz?	<i>Obraz wywołuje pozytywne emocje – odbieram go jako uwolnienie duszy</i>	Określenie „uwolnienie duszy” może sugerować, że U18 mierzy się z jakimiś problemami lub negatywnymi emocjami. Zdaje chcieć się ich pozbyć.
Jak Pani sądzi, dlaczego właśnie ten obraz Panią poruszył?	<i>Myślę, że jest to związane z emocjami i utożsamieniem obrazu ze stanem emocjonalnym – moim stanem.</i>	
Jak postrzega Pani przyszłość patrząc na ten obraz?	-	
O czym Pani myśli, za czym tęskni, patrząc na ten obraz?	<i>Pierwsze skojarzenie to wakacje bez troski.</i>	U18 deklaruje, że patrząc na obraz myśli o wakacjach i dzieciństwie, które określa jako „wolność” i „beztroskę”. Można to interpretować jako chęć poczucia spokoju, braku problemów.
Jakie refleksje z historii Pani życia ten obraz przywołuje?	<i>Z wolnością z dzieciństwa i beztroską</i>	
Jaki tytuł nadałaby Pani temu obrazowi?	<i>Uwolnienie</i>	Proponowany tytuł bezpośrednio odnosi się do skojarzenia podanego w odpowiedzi na pytanie 2.

Uczestniczka 19

Pytanie	Odpowiedź	Interpretacja
Płeć	Kobieta	
Wiek	69 lat	
Miejsce zamieszkania	Miasto powyżej 200 tys. mieszkańców	
Stan cywilny	Rozwiedziona	
Wykształcenie	Średnie	
Sens życia	10	
Który obraz Pani wybrała?	Obraz A	
Co Pani czuje, kiedy patrzy Pani na ten obraz?	<i>Lęk z przeszłości</i>	U19 deklaruje, że obraz przypominał jej o negatywnym wydarzeniu lub wydarzeniach z przeszłości, które wywoływały lęk.
Jak Pani sądzi, dlaczego właśnie ten obraz Panią poruszył?	<i>Przypominał mi przeszłość</i>	
Jak postrzega Pani przyszłość patrząc na ten obraz?	<i>Nie pozwolę, aby mnie popychano.....</i>	Przyszłość zdaje się być definiowana przez U19 w kontekście przeszłości.
O czym Pani myśli, za czym tęskni, patrząc na ten obraz?	<i>Marzę o poczuciu bezpieczeństwa (bez przemocy).</i>	Określenie „nie pozwolę, aby mnie popychano...” sugeruje, że emocje dotyczą przemocy fizycznej, jakiej U19 doświadczyła w przeszłości. Marzy o tym, żeby nigdy ponownie nie doświadczyć tego rodzaju przemocy i deklaruje, że w przyszłości będzie aktywnie działała, żeby negatywne wydarzenie z przeszłości się nie powtórzyło. Może to świadczyć o dużej traumie.
Jakie refleksje z historii Pani życia ten obraz przywołuje?	<i>Nigdy więcej przemocy</i>	
Jaki tytuł nadałaby Pani temu obrazowi?	<i>„Nigdy więcej przemocy”</i>	Proponowany tytuł bezpośrednio odnosi się do wspomnień U19 i doznawanych przez nią emocji.

Uczestniczka 20

Pytanie	Odpowiedź	Interpretacja
Płeć	Kobieta	
Wiek	75 lat	
Miejsce zamieszkania	Miasto powyżej 200 tys. mieszkańców	
Stan cywilny	Samotna	
Wykształcenie	Wyższe	
Sens życia	5	
Który obraz Pani wybrała?	Obraz A	
Co Pani czuje, kiedy patrzy Pani na ten obraz?	<i>Kobieta pełna emocji</i>	U20 dostrzega w obrazie kobietę, która odczuwa wiele emocji.
Jak Pani sądzi, dlaczego właśnie ten obraz Panią poruszył?	<i>Był pierwszy, ostry żółty kolor</i>	Wypowiedzi U20 sugerują powierzchowe podejście do wystawy . Wybrała pierwszy obraz, który zobaczyła a deklaracja, że uwagę przykuł jaskrawy kolor („ostry żółty kolor”) jest raczej płytka, pozbawiona dogłębnej interpretacji. Może to też świadczyć o oporze wobec podzielenia się informacjami
Jak postrzega Pani przyszłość patrząc na ten obraz?	<i>Nie kojarzy mi się z przyszłością.</i>	

Pytanie	Odpowiedź	Interpretacja
O czym Pani myśli, za czym tęskni, patrząc na ten obraz?	<i>Harmonii w życiu</i>	o głębszych przeżyciach, o emocjach, o których mowa w pyt. 2. Ta wypowiedź może sugerować poczucie nierównowagi, ale wobec płytkich odpowiedzi na pozostałe pytania jest trudna do zinterpretowania.
Jakie refleksje z historii Pani życia ten obraz przywołuje?	<i>Żadne</i>	Ta wypowiedź może świadczyć o oporze wobec sytuacji badawczej lub o braku tego typu rozważań.
Jaki tytuł nadałaby Pani temu obrazowi?	<i>Pszczola</i>	Proponowany tytuł zdaje się odnosić do kolorystyki obrazu.

Uczestniczka 21

Pytanie	Odpowiedź	Interpretacja
Płeć	Kobieta	
Wiek	65 lat	
Miejsce zamieszkania	Miasto powyżej 200 tys. mieszkańców	
Stan cywilny	Samotna	
Wykształcenie	Wyższe	
Sens życia	8	
Który obraz Pani wybrała?	Obraz E	
Co Pani czuje, kiedy patrzy Pani na ten obraz?	<i>Wolność i [...nieczytelne...]</i>	U21 patrząc na obraz myśli o wolności i ruchu, podróżach. Wyraża tęsknotę za nimi. Można te wypowiedzi interpretować tak, że U21 obecnie nie podróżuje i brak jej tego.
Jak Pani sądzi, dlaczego właśnie ten obraz Panią poruszył?	<i>Ze względu na kolory</i>	
Jak postrzega Pani przyszłość patrząc na ten obraz?	<i>W ruchu</i>	
O czym Pani myśli, za czym tęskni, patrząc na ten obraz?	<i>Za wyjazdami</i>	
Jakie refleksje z historii Pani życia ten obraz przywołuje?	<i>Podróże i zmiany</i>	
Jaki tytuł nadałaby Pani temu obrazowi?	<i>Tańczący z wiatrem</i>	Proponowany tytuł trudno zinterpretować czy zestawzić z pozostałymi odpowiedziami ze względu na ich krótkość.

Uczestniczka 22

Pytanie	Odpowiedź	Interpretacja
Płeć	Kobieta	
Wiek	20 lat	
Miejsce zamieszkania	Brak danych	
Stan cywilny	Brak danych	
Wykształcenie	Średnie	
Poczucie sensu życia	Brak danych	
Który obraz Pani wybrała?	Obraz E	

Co Pani czuje, kiedy patrzy Pani na ten obraz?	<i>Przyptywającą energię, euforię</i>	U22 deklaruje, że pod wpływem obrazu odczuwa silnie pozytywne emocje, które określa jako euforię.
Jak Pani sądzi, dlaczego właśnie ten obraz Panią poruszył?	<i>Jest żywy, pełen ekspresji i dynamiczny</i>	Widzi w nim energię, dynamikę i ekspresję.
Jak postrzega Pani przyszłość patrząc na ten obraz?	<i>Jest pełna napięcia i niestabilna, nieprzewidywalna</i>	Przyszłość jawi się U22 jako coś nieprzewidywalnego. Zdaje się wartościować ten fakt negatywnie, ponieważ dostrzega w tym napięcie i brak stabilności. Stoi to w opozycji do emocji wywołanych przez obraz.
O czym Pani myśli, za czym tęskni, patrząc na ten obraz?	<i>O przeżyciu jeszcze raz takiego stanu szczęście rozpierające całe ciało</i>	U22 deklaruje chęć ponownego przeżycia intensywnych pozytywnych emocji, z którymi kojarzy się jej obraz.
Jakie refleksje z historii Pani życia ten obraz przywołuje?	<i>Wspomnienie ojca, wspomnienie z dzieciństwa</i>	Wypowiedź jest zbyt krótka, by móc zinterpretować jej znaczenie.
Jaki tytuł nadałaby Pani temu obrazowi?	<i>Uderzenie</i>	Proponowany tytuł można interpretować w kontekście siły emocji wywołanych przez obraz.

Uczestniczka 23

Pytanie	Odpowiedź	Interpretacja
Płeć	Kobieta	
Wiek	20 lat	
Miejsce zamieszkania	Brak danych	
Stan cywilny	Brak danych	
Wykształcenie	Średnie	
Poczucie sensu życia	Brak danych	
Który obraz Pani wybrała?	Obraz E	
Co Pani czuje, kiedy patrzy Pani na ten obraz?	<i>Fascynacja, zaniepokojenie, zagubienie</i>	U23 patrząc na obraz z jednej strony jest nim zafascynowana a z drugiej zagubiona. Odczuwa przy tym niepokój.
Jak Pani sądzi, dlaczego właśnie ten obraz Panią poruszył?	<i>Myślę, że dlatego, że widzę w nim kilka wersji tej samej osoby. Porusza mnie to, bo wielu z nich nie zdajemy sobie sprawy, niektóre nie chcielibyśmy zaakceptować a niektóre są tymi, za które kochają nas inne osoby.</i>	U23 deklaruje, że w obrazie widzi kilka wersji jednej osoby i to właśnie ją porusza. To właśnie ta wielość własnych osobowości ją porusza z powodu różnych ewaluacji poszczególnych „ja”. Pojawia się tu refleksja, że niektóre własne cechy są negatywne i trudne do zaakceptowania przez samą siebie, natomiast inne są pozytywne i są źródłem dobrych bliskich relacji z innymi ludźmi. Może to sugerować świadomość własnych wad i zalet i ich wpływu na relacje z innymi ludźmi.
Jak postrzega Pani przyszłość patrząc na ten obraz?	<i>Widzę przyszłość jako dość niezdefiniowaną masę, gdyż nie wiemy, czy niektóre z tych wersji nie zanikną, któreś rozwinią się, ale koniec końców przekształcimy się w lepszą lub gorszą osobę.</i>	Przyszłość jest dla U23 niewiadomą z powodu czynników wewnętrznych. Jest bowiem zależna od rozwoju osobistego i kierunku, który on przyberze. Może to świadczyć o niepewności U23.

		Wydaje się ona nie wiedzieć, w jakim kierunku potoczy się jej rozwój i czy osiągnie zamierzone cele, czy „przekształcimy się w lepszą lub gorszą osobę”.
O czym Pani myśli, za czym tęskni, patrząc na ten obraz?	<i>Marzę o harmonii między tymi wersjami.</i>	U23 deklaruje, że marzy o harmonii między różnymi wersjami siebie. Może to świadczyć o tym, że dostrzega znaczne różnice pomiędzy swoimi zachowaniami w różnych rolach. Mogą one mieć sprzeczne cechy lub dążenia, przez co U23 zdaje się odczuwać dysonans. Zdaje się to wywoływać negatywne emocje. U23 deklaruje potrzebę harmonii pomiędzy nimi, a więc niekoniecznie pragnie zmiany a jedynie pogodzenie pomiędzy różnorodnymi celami czy cechami.
Jakie refleksje z historii Pani życia ten obraz przywołuje?	<i>Okres nastoletni, i w sumie teraźniejszy okres, gdyż jesteśmy wtedy najbardziej zagubieni i nie wiemy, w którym kierunku chcemy pójść. Widzę wtedy właśnie takie wersje samego siebie.</i>	U23 deklaruje, że wiek nastoletni oraz jej obecny to okresy zagubienia wynikającego z tego, że każdy posiada różnorodne cechy czy zainteresowania i nie wie, za którymi podążać. Jak sama stwierdza, samą siebie widzi jako osobę postawioną w takiej sytuacji. Widać tutaj odniesienie przez U23 przedstawionych wcześniej rozważań do samej siebie. Zaprezentowane tu wypowiedzi mogą zatem świadczyć, że U23 odczuwa obecnie niepewność i zagubienie wywołane koniecznością podjęcia życiowych decyzji.
Jaki tytuł nadałaby Pani temu obrazowi?	<i>Rozszczepienie</i>	Proponowany tytuł nawiązuje do postrzeganej różnorodności ról i związanych z nim cech. Wykorzystane słowo „rozszczepienie”: sugeruje przy tym brak harmonii i separację tych poszczególnych „ja”. A zatem widać tutaj odzwierciedlenie rozważań aktywowanych przez oglądanie obrazu.

Artystka (analiza ankiet artystki do każdego obrazu)

Artystka (obraz A)

Pytanie	Odpowiedź	Interpretacja
Który obraz Pani wybrała?	Obraz A	
Co Pani czuje, kiedy patrzy Pani na ten obraz?	<i>Perfekcję, siłę</i>	Artystka stwierdza, że ceni perfekcję i siłę, które to cechy dostrzega w swoim dziele.
Jak Pani sądzi, dlaczego właśnie ten obraz Panią poruszył?	<i>Podobają mi się te powyższe jakości, cechy.</i>	

Jak postrzega Pani przyszłość patrząc na ten obraz?	<i>Prę do przodu, jestem pewna siebie, walczę o swoje, ale pewnie i ze spokojem.</i>	Artystka patrząc na obraz wydaje się myśleć o przyszłości w kategorii rozwoju okupionego wysiłkiem i wiążącego się z przewyciężaniem trudności i przeciwności. Świadczą o tym zwroty „ <i>prę do przodu</i> ” i „ <i>walczę o swoje</i> ”. Jednocześnie zdaje się być spokojna i wierzyć we własne możliwości.
O czym Pani myśli, za czym tęskni, patrząc na ten obraz?	<i>Za życiem, w którym wykorzystuję pełnię swojego potencjału</i>	Artystka deklaruje, że pragnie wykorzystać „ <i>pełnię swojego potencjału</i> ”. Może to świadczyć o chęci korzystania ze swoich talentów i rozwijania umiejętności.
Jakie refleksje z historii Pani życia ten obraz przywołuje?	<i>Drogę, wysiłek, jakim dochodzi się do perfekcji</i>	Artystka zdaje się myśleć o ciężkiej pracy, jaką włożyła w naukę i doskonalenie swojego warsztatu.
Jaki tytuł nadałaby Pani temu obrazowi?	<i>„Siła, o której zapomniałam”</i>	

Artystka (Obraz B)

Pytanie	Odpowiedź	Interpretacja
Który obraz Pani wybrała?	Obraz B	
Co Pani czuje, kiedy patrzy Pani na ten obraz?	<i>Zmieszanie, widzę to, czego nie udało mi się osiągnąć w tym obrazie, pokorę wobec swojej niedoskonałości.</i>	Artystka wyraża przekonanie, że obraz nie wyszedł taki, jak planowała. Jak przyznaje, wywołuje to w niej uczucie pokory, a zatem akceptacji własnej niedoskonałości.
Jak Pani sądzi, dlaczego właśnie ten obraz Panią poruszył?	<i>Przypomina mi o Swoich ograniczeniach, które jako ludzie zawsze mamy, i wobec których też trzeba mieć postawę kochającą...</i>	Artystka deklaruje, że patrząc na swoją pracę, myśli o swoich niedoskonałościach. Zdają się one nie wzbudzać negatywnych emocji, lecz potrzebę samoakceptacji.
Jak postrzega Pani przyszłość patrząc na ten obraz?	<i>Jako możliwość, potencjał, jako nieograniczoność, pozytywnie</i>	Przyszłość zdaje się być postrzegana jako czas, kiedy może zdarzyć się wszystko („ <i>nieograniczoność</i> ”). Widzi w niej, jak to sama określa, potencjał i możliwość. Tę wypowiedź można interpretować jako przekonanie o tym, że w przyszłości artystka jest w stanie wiele osiągnąć. Ta sytuacja zdaje się wzbudzać u artystki pozytywne emocje.
O czym Pani myśli, za czym tęskni, patrząc na ten obraz?	<i>Za dalszą drogą, za dochodzeniem do spełnienia</i>	Artystka zdaje się chcieć dalej się rozwijać, by osiągnąć cel, który określa spełnieniem. Na podstawie tej odpowiedzi można wnioskować, że ten rozwój ma być kontynuacją tego, co dotychczas robiła.
Jakie refleksje z historii Pani życia ten obraz przywołuje?	<i>Przypomina mi o drodze, o procesie, o tym, że etapami do czegoś dochodziemy, że czasami nie przychodzi to lekko.</i>	Powtarza się tu motyw drogi, a zatem dążenia do jakiegoś celu. Na podstawie poprzednich wypowiedzi można spekulować, że chodzi o przewyciężenie, jak to artystka określa „ <i>niedoskonałości</i> ”, co w kontekście malarstwa może oznaczać postrzegane braki w umiejętnościach.
Jaki tytuł nadałaby Pani temu obrazowi?	<i>„Proces”</i>	

		Ten proces doskonalenia sprawia artystce trudności.
--	--	---

Artystka (Obraz C)

Pytanie	Odpowiedź	Interpretacja
Który obraz Pani wybrała?	Obraz C	
Co Pani czuje, kiedy patrzy Pani na ten obraz?	<i>Spokój i odrobinę lęku, przykuwa moją uwagę, mam poczucie, że jest w nim tajemnica, że jest „większy ode mnie”, że powstał w porozumieniu z „logosem” z tajemniczą siłą, trochę poza mną.</i>	Obraz wydaje się wywoływać u artystki ambiwalentne uczucia: z jednej strony pojawia się spokój, ale z drugiej lęk. Lęk zdaje się przy tym wynikać z tajemniczości obrazu, jak również z tego, że autorka wydaje się nieco wyalienowana od swojego dzieła, jakby nie do końca było jej („ <i>powstał w porozumieniu (...) trochę poza mną</i> ”).
Jak Pani sądzi, dlaczego właśnie ten obraz Panią poruszył?	<i>Bo ma tajemnicę, coś większego niż ja, bo mnie intryguje, mam wobec tej siły pokorę.</i>	Artystka podkreśla znaczenie tajemniczości swojej pracy. Zdaje się ją poruszać fakt, że choć to ona wykonała obraz, to nie do końca czuje się jego autorką. Artystka uważa, że autor pracy wobec niej jest zewnętrzny. Tę wypowiedź można interpretować jako wiarę w jakiś nadnaturalny byt, który jest w jakiś sposób nadrzędny i lepszy od artystki. Emocję odczuwaną w związku z tym poczuciem, że była kierowana podczas tworzenia określa jako pokorę.
Jak postrzega Pani przyszłość patrząc na ten obraz?	<i>Spokojnie, we współpracy ze wszechświatem, że jest coś większego niż ja.</i>	Ponownie pojawia się odwołanie do jakiegoś istnienia, siły sprawczej, która istnieje poza artystką. Artystka wyraża wiarę w istnienie większych istnień niż ona sama. Tutaj nazywa je wszechświatem. Artystkę uspakaja istnienie tego bytu, bo ma wrażenie, że jest to coś jej przyjaznego, z czym współpracowała tworząc obraz.
O czym Pani myśli, za czym tęskni, patrząc na ten obraz?	<i>Za poddaniem się „wyższej sile”, „Jaźni, wyższemu Ja”</i>	Artystka potwierdza przekonanie o istnieniu czegoś większego od niej samej, co tutaj nazywa „ <i>wyższą siłą</i> ” oraz „ <i>Jaźnią</i> ”. Wyraża tęsknotę za poddaniem się jej, co może sugerować potrzebę pozbycia się odpowiedzialności i problemów. Ta interpretacja wiąże się bezpośrednio z wcześniejszą wypowiedzią, że powstanie pracy nieco poza nią, zdaje się uspakajać artystkę.
Jakie refleksje z historii Pani życia ten obraz przywołuje?	<i>Przywołuje moment, kiedy malowałam ten obraz i miałam poczucie, że coś większego zdecydowało o ostatecznym ruchu, geście, decydującym o ostatecznej formie.</i>	Artystka ponownie odwołuje się do istnienia siły zewnętrznej, która w jej opinii sterowała tworzeniem obrazu. Ta wypowiedź sugeruje, że kończenie pracy było doniosłym momentem dla

Jaki tytuł nadałaby Pani temu obrazowi?	„Ulga”, „Spełnienie”, „tak, jak ma być”	artystki, które było rozładowaniem jakiegoś napięcia (padają tu określenia „ulga” oraz „spełnienie”).
---	---	---

Artystka (Obraz D)

Pytanie	Odpowiedź	Interpretacja
Który obraz Pani wybrała?	Obraz D	
Co Pani czuje, kiedy patrzy Pani na ten obraz?	<i>Optymizm, radość, frywolność, wolność, lekkość, zabawa, wakacje, zgrabność, taniec, ruch</i>	Artystka deklaruje, że dostrzega w obrazie ruch, zabawę i taniec, które określa jako wolność. Obraz zdaje się wywoływać u artystki pozytywne emocje, takie jak radość i optymizm.
Jak Pani sądzi, dlaczego właśnie ten obraz Panią poruszył?	<i>Z powodu powyższych jakości, z powodu tego, że też tak lekko bez wysiłku lubię się czuć, jakby płynąc z życiem</i>	Artystka wskazuje na to, że lubi lekkie swobodne życie pełne ruchu i zabawy a pozbawione przeciwności losu i wysiłku. Może to sugerować potrzebę odpoczynku i poczucia wolności. Przyszłość kojarzy się artystce z tańcem. Używa określenia „płynąc z życiem”, co w kontekście wcześniejszych wypowiedzi może wskazywać na potrzebę poczucia wolności, braku zobowiązań, ale też przeciwności losu, co sugeruje zwrot: „bez wysiłku lubię się czuć, jakby płynąc z życiem”.
Jak postrzega Pani przyszłość patrząc na ten obraz?	<i>Jako taniec, płynięcie z życiem, blisko, radośnie</i>	
O czym Pani myśli, za czym tęskni, patrząc na ten obraz?	<i>Za tym, aby czasami, jak najczęściej umykać ociężałości życia i poddawać się temu wirowi. Tańczyć z życiem lekko.</i>	Artystka wyraża tęsknotę za wolnością od zobowiązań i trudów życia codziennego. Deklaruje, że chce „poddawać się” wirowi życia, co zdaje się mieć podobny sens do wcześniej wykorzystywanego określenia „płynąc z życiem”. Odniesienie do tańca natomiast może sugerować chęć zabawy i beztroski.
Jakie refleksje z historii Pani życia ten obraz przywołuje?	<i>Zabawę, taniec, młodość, czasy nastoletnie, pierwsze miłości, beztroskie życie.</i>	Obraz przywołuje w artystce myśli o czasach młodości i związanej z nimi beztroski. Mowa jest ponownie o zabawie i tańcu oraz życiu pozbawionym wielkich problemów. Może to sugerować o tym, że odczuwa negatywne emocje związane z obowiązkami i trudnościami, z którymi się boryka.
Jaki tytuł nadałaby Pani temu obrazowi?	„Wirowanie”, „Taniec z życiem”	Zaproponowany tytuł bezpośrednio odnosi się do skojarzenia z tańcem.

Artystka (Obraz E)

Pytanie	Odpowiedź	Interpretacja
Który obraz Pani wybrała?	Obraz E	

Co Pani czuje, kiedy patrzy Pani na ten obraz?	<i>Dostojność, lekkość, duma</i>	Artystka wyjaśnia, że ten obraz stworzyła jako pierwszy. Proces jego powstawania określa jako wymagający wysiłku.
Jak Pani sądzi, dlaczego właśnie ten obraz Panią poruszył?	<i>Był pierwszy z tego cyklu. Wiem, ile wysiłku włożyłam w ten obraz, by dojść do tych rozwiązań i tego etapu. Podoba mi się lekkość, frywolność emanująca z niego i jego nieskomplikowanie.</i>	Artystka deklaruje, że patrząc na obraz odczuwa dumę. Może to oznaczać, że pozytywnie ocenia swoje wysiłki i ich efekty. Artystka dostrzega w swoim obrazie prostotę i lekkość. Te cechy podobają się jej.
Jak postrzega Pani przyszłość patrząc na ten obraz?	<i>Pozytywnie, nieskomplikowanie</i>	Patrząc na obraz artystka jest optymistycznie nastawiona do przyszłości, którą postrzega jako nieskomplikowaną.
O czym Pani myśli, za czym tęskni, patrząc na ten obraz?	<i>Za odrobiną prostoty i brakiem komplikacji, za czystą elegancją, którą ten obraz dla mnie utożsamia</i>	Ponownie artystka podkreśla znaczenie prostoty, którą wiąże z elegancją. Można to interpretować jako deklarację preferencji estetycznych.
Jakie refleksje z historii Pani życia ten obraz przywołuje?	<i>Moment zwykłego życia z doniosłymi elementami</i>	Spytana o refleksję z historii swojego życia, artystka mówi o „zwykłym życiu z doniosłymi elementami”. Dogłębna interpretacja tej wypowiedzi jako samodzielnej nie jest możliwa, ale w kontekście wcześniej wyrażonych pozytywnych emocji związanych ze stworzeniem pierwszego dzieła w serii, może sugerować, że o takich momentach myślała artystka. Tymi „doniosłymi elementami” mogą tu być właśnie obrazy. Znaczenie tej wypowiedzi może też być bardziej ogólne i odnosić się do przekonania artystki, że codzienność jest zwykła, ale w życiu pojawiają się też momenty niezwykle i ważne, godne uwagi. Proponowane tytuły obrazu odnoszą się do przypisywanych mu ocen.
Jaki tytuł nadałaby Pani temu obrazowi?	„Lekkość”, „Dostojność”, „Elegancja”	

Artystka (obraz F)

Pytanie	Odpowiedź	Interpretacja
Który obraz Pani wybrała?	Obraz F	
Co Pani czuje, kiedy patrzy Pani na ten obraz?	<i>(Power), moc, dynamikę, ruch</i>	Obraz zdaje się kojarzyć artystce z ruchem i siłą, ale też energią.
Jak Pani sądzi, dlaczego właśnie ten obraz Panią poruszył?	<i>Bo nie jest oczywisty, bo tam jest dużo pozytywnej siły, mocy, jego abstrakcyjność mnie pobudza.</i>	Artystka opisuje obraz jako abstrakcyjny. Deklaruje, że jest on dla niej nieoczywisty. Zdaje się to dodawać artystce energii („mnie pobudza”).
Jak postrzega Pani przyszłość patrząc na ten obraz?	<i>Jako przestrzeń, w której może się zdarzyć dużo dobrego i w ogóle dużo, jako coś dynamicznego, a nie stałego.</i>	Artystka zdaje się postrzegać przyszłość jako coś nieznanego, nieokreślonego i pełnego możliwości a jednocześnie zmiennego. Wizja ta zdaje się być optymistyczna („może się zdarzyć dużo dobrego”).

O czym Pani myśli, za czym tęskni, patrząc na ten obraz?	<i>Za dostępem do mocy, siły, energii, pewności siebie wbrew przeciwnościom.</i>	Artystka patrząc na obraz zdaje się myśleć o trudnościach, z którymi musiała sobie poradzić przez aktywne działanie.
Jakie refleksje z historii Pani życia ten obraz przywołuje?	<i>Momenty wierności sobie, nawet gdy kosztowało mnie to trudną konfrontację, zdarzenia, gdy byłam bardzo aktywna.</i>	Mówi o „wierności sobie, nawet gdy kosztowały ją trudną konfrontację”. Można to interpretować jako potrzebę sprzeciwienia się komuś ważnemu dla artystki, by móc postępować zgodnie z własnymi wartościami czy celami. W kontekście radzenia sobie z tymi trudnościami artystka zdaje się podkreślać wagę własnych działań i zaangażowania, które wymagały od niej wiele siły i energii.
Jaki tytuł nadałaby Pani temu obrazowi?	<i>„Moc”, „Siła”</i>	Proponowane tytuły obrazu odnoszą się bezpośrednio do uczuć, których odczuwanie podczas oglądania dzieła deklaruje artystka.

Porównanie odpowiedzi uczestników oraz artystki w odniesieniu do poszczególnych obrazów

OBRAZ A. U artystki to dzieło wzbudza myśli o ciężkiej pracy i walce, które pozwoliły na stworzenie dzieła. Dostrzega w nim perfekcję i siłę, które podziwia. O ciężkiej pracy lub aktywnym działaniu, mających na celu poradzenie sobie z problemami wspomniało dwoje uczestników. Pozostałe osoby wskazywały na inne odczucia związane z obrazem, w tym taniec, a także wolność i radość. Pojawiły się też skojarzenia o charakterze w pełni projekcyjnym, jak na przykład wypowiedź dotycząca traumy przemocy fizycznej z przeszłości. A zatem skojarzenia i odczucia uczestników w przeważającej większości były odmienne niż zamysł artystki.

OBRAZ B. Obraz B dla artystki wiąże się z postrzeganiem własnych słabości i ich akceptacją. Te przemyslenia wynikają z uczuć towarzyszących powstawaniu dzieła. Jedyna uczestniczka, która wybrała ten obraz, postrzega w nim ruch i pozytywne emocje, których chce doświadczać. A zatem odbiór dzieła przez jego twórcę i odbiorcę są bardzo różne.

OBRAZ C. Artystka patrzy na ten obraz przez pryzmat uczuć związanych z jego powstaniem. Kojarzą się jej z istnieniem sił wyższych, które wpływają na jej postępowanie. Odczuwa wobec nich pokorę, ale jest też nimi zaintrygowana. Uczestniczka, która wybrała ten obraz widzi w nim natomiast sportowca, co wzbudza w niej pozytywne wrażenia estetyczne, ale jednocześnie negatywne emocje związane z utratą własnej sprawności fizycznej. A zatem odbiór dzieła przez twórcę i odbiorcę są bardzo różne.

OBRAZ D. Zarówno autorka, jak i jedyna uczestniczka, która wybrała ten obraz, deklarują, że odczuwają pozytywne emocje pod wpływem obrazu. Obie używają określeń „frywolność” i „beztroska” i zdają się deklarować tęsknotę za czasami, którym towarzyszyły takie odczucia. A zatem, odczucia twórcy i odbiorcy tego dzieła były w znacznej mierze zbieżne.

OBRAZ E. Autorka dostrzega w nim prostotę i lekkość. Myśli o trudach związanych z powstawaniem dzieła i ma uczucie dumy wynikające z faktu, że to dzieło powstało jako pierwsze z prezentowanej tu serii. Widzi w nim nieskomplikowanie i prostotę, które wiąże bezpośrednio z elegancją. Odczucia uczestników

natomiast były silnie zróżnicowane i obejmowały niemal pełen zakres emocji. Niektórzy odczuwali radość i beztroskę. Pojawiły się jednak też skojarzenia negatywne, które wyzwały poczucie przytłoczenia. Mamy tu też do czynienia z bardzo zindywidualizowanymi projekcyjnymi skojarzeniami, z których najbardziej wyraziste są te Uczestniczki 8. Ta homoseksualna kobieta dostrzega w obrazie mężczyznę, który z powodu samej swojej płci stanowi dla niej i jej związków romantycznych zagrożenie. A zatem odczucia twórcy i odbiorcy tego dzieła w znacznym stopniu odbiegają od siebie.

OBRAZ F. Artystce obraz kojarzy się z ruchem, siłą i energią. Patrząc na niego myśli o trudnościach, które przezwyciężyła i o walce o swoje. Jedyna osoba, która wybrała ten obraz, myśli o tym, że chciałaby móc dokonywać wyborów życiowych i doświadczać zmian.

Wnioski z ETAPU I B

Analizując wypowiedzi uczestników wernisażu, zarówno artystki, jak i odbiorców sztuki nasuwają się wnioski, które nie mając charakteru jednoznacznych rozstrzygnięć, wzbogacają rozumienie relacji pomiędzy sztuką a dobrostanem. Można stwierdzić, że kontakt ze sztuką jest w wieloaspektowy i złożony sposób powiązany z dobrostanem, bowiem emocje i przeżycia, które są werbalizowane przez uczestników wernisażu, ale też przez artystkę nie są jednowymiarowe i konotowane jednoznacznie jako zdecydowanie pozytywne. Odnoszą się przede wszystkim do sytuacji (auto)biograficznej uczestników wernisażu (bez podziału na artystę i odbiorcę), a przez wspomnienia, skojarzenia z osobistymi doświadczeniami, są filtrowane. **Obrazy stają się więc swoistym artystycznym pretekstem do pogłębionego wglądu we własną sytuację życiową. Sztuka staje się pozytywnym „bodźcem” wzbogacającym osobę.** Opatrzenie własnej indywidualnej historii życia artystycznym komentarzem i metaforycznymi skojarzeniami może prowadzić do **lepszego rozumienia siebie i swojej sytuacji, a co za tym idzie samoakceptacji, rozwoju osobistego – czyli komponentów dobrostanu.** Warto także podkreślić, że tytuły nadane obrazom są kontowane przez badanych także w sposób pozytywny (np. *Piękno ciała, Piękno, Poranek, Taniec na łące, Ciepło, Żyję*), co wskazywać może na **poszukiwanie i odkrywanie w obrazach wrażeń sprzyjających dobremu nastrojowi, podnoszących i wzmacniających. Tym samym sprzyjają pozytywnej samoocenie i wpływają na poczucie dobrostanu.** Można przyjąć, że projekcja własnych stanów psychicznych warunkuje odczucia i emocje wpływające na dobrostan.

Podsumowując zaś zestawienia wypowiedzi dotyczących skojarzeń i emocji artystki wobec obrazów oraz uczestników badania, można zauważyć, że część osób dzieli się odczuciami podobnymi do autorki prac, jednak przytłaczająca większość prac jest różnie odbierana przez twórcę i odbiorców. Szczególnie wyraźnie widać to w przypadku osób, które doświadczają silnych negatywnych emocji, ponieważ projektują swoje przeżycia na dzieła.

ETAP I C - DYSKUSJA GRUPOWA DOTYCZĄCA DOŚWIADCZEŃ OSÓB BIORĄCYCH UDZIAŁ W WERNISAŻU W DNIU 13.06.2022 R., OPARTA O PRZYGOTOWANE PYTANIA.

Poniżej znajduje się tabela utworzona na podstawie transkrypcji² wywiadu grupowego, trwającego około 1,5 h.

² Dokonano transkrypcji pełnej, nazywanej również dosłowną, która oznacza tekst mówiony przepisany słowo w słowo; stanowi ona dokładne odwzorowanie wypowiedzi, uwzględniając wszelkie wtrącenia, przerywniki, a także popełnione przez mówcę błędy.

Tabela 5. Wywiad grupowy – transkrypcja.

L.p.	Pytania do uczestników	Odpowiedzi Uczestników
1.	<p>Jak rozumiemy dobrostan? Co się na niego składa?</p> <p>Od czego zależy?</p> <p>Jest to satysfakcja chwilowa czy coś więcej?</p>	<p>„Jeżeli człowiek się dobrze zastanowi i znajdzie wyjście z sytuacji i potrafi poprawić ten swój dobrostan, no to wydaje mi się, że to już jest sukces jakiś, że sama sobie poradzę.”</p> <p>„Czyli niekoniecznie to musi być przyjemność, tylko - tak z życia codziennego - taką inspiracją może być, jak już taki zdołowany na przykład człowiek jest, ja malować nie potrafię, ale na przykład – śmieszne to będzie – na przykład zrobić jakąś sałatkę owocową czy warzywną, drugi raz się nie powtórzy takiej samej – bo to prawda, ale człowiek zadowolony wtedy wychodzi i tak też sobie można poradzić z jakimiś złymi emocjami, tak myślę.”</p> <p>„Kiedy ja to słowo poznałam - niewykluczone, że na jakimś spotkaniu dla seniorów to było - to, to słowo nie istniało w moim słowniku. Jak tutaj siedzę, to cały czas się zastanawiam, dla kogo na tej sali to słowo jest słowem codziennym, a dla kogo nie. Jeśli ja jestem jedyna, dla której to słowo, ja tego słowa nie używam, ale już je znam, to sobie myślę, jaka jestem stara”.</p> <p>„Nie, nie”</p> <p>„To jest chyba jakaś granica wieku, od którego pokolenia to słowo jest codziennością, ja mogę więcej takich słów wymienić, które nie są moimi słowami, a od jakiego nie, oczywiście nie chcę, abyście odpowiedzieli na to pytanie”.</p> <p>„Ja bym chciała, bo chciałabym właśnie, żebyśmy stworzyli jakąś ...”</p> <p>„Bo to jest Pani ulubione słowo od samego początku, tu mam zanotowane, że Pani go użyła, ja się uczyłam w trakcie tego spotkania na to słowo dobrostan, jak często jest używane i się martwię, dlaczego nie jest w moim użyciu to słowo”.</p> <p>„A jakim słowem by je Pani zastąpiła?”</p> <p>„Dobre samopoczucie”.</p> <p>„Dobre samopoczucie - czyli jednak, bo w moim rozumieniu tego słowa jest coś więcej, niż samopoczucie.”</p> <p>„Ale to tak, jak kiedyś polemizowałam, jaka jest zawartość słowa partycypacja, no bo jeszcze bardziej nie lubię słowa partycypacja, które jeszcze bardziej jest ponawiane”.</p> <p>„Tak..., w filozofii funkcjonuje wzmożenie życia, bo rzeczywiście bardziej mi odpowiada to słowo - wzmożenie życia, bo ...”.</p> <p>„Ale ono jest enigmatyczne”.</p> <p>„Bardziej zawiera to, co moje intencje, bo ja nie kojarzę tego słowa dobrostan wyłącznie z przyjemnością, gdyż może w moim życiu się coś, właśnie nie tak dzieje...”.</p> <p>„On nawet nie jest tak kojarzony, nie jest tak definiowany”.</p> <p>„Ale tu Bogna powiedziała, że są dwa podejścia do tego słowa, hedonistyczne i eudajmonistyczne, że jedno kojarzy właśnie to słowo z przejawianiem przyjemności, a drugie nie, drugie kojarzy z sensem życia, z poczuciem tego, że czuję, że moje życie ma wartość, mimo że na przykład dzisiaj czuję się beznadziejnie, że mam samopoczucie beznadziejne, to jednak uważam, że moje życie ma wartość, więc jest również taka definicja tego dobrostanu.”</p> <p>„Wprowadzanie takich słów, ja tego nie neguję, bo ja nawet felieton napisałam w gazecie Senior, nazwałam to angliczacją języka i ogromnie ubolewałam. To się</p>

		<p>bierze z lenistwa, zamiast wielu polskich słów wprowadza się jeden dobrostan, tu wyszło, że on ma tyle znaczeń, że to jest dla mnie, to jest jakieś lenistwo”.</p> <p>„Ale ja pamiętam, moja babcia, bo mam starszych rodziców, a moja babcia była urodzona w latach dwudziestych, więc pamiętam słowo dobrostan z takich materialnych kontekstów. Pamiętam właśnie, jak mówili na wsi, że któryś tam rolnik ma dobrostan. Słowo dobrostan z takich materialnych rzeczy, to się ze wsią kojarzyło kiedyś, czyli tak, jak dobrobyt”.</p> <p>„To nie słyszałam o tym, dobrze było przyjść”.</p> <p>„Bardzo ciekawe”.</p> <p>„Zupełnie nie kojarzyłam, jak Wy zaczęłyście mówić o tym odnośnie emocji, bo dla mnie dobrostan kojarzy się tylko i wyłącznie z materialną rzeczą”.</p> <p>„Nie martwi się o przyszłość”.</p> <p>„Ciekawe, ja tej etymologii polskiej tego słowa nie znałam - nie martwi się o przyszłość”.</p> <p>„Zabezpieczony, zboża, krowy”.</p> <p>„Wow”.</p> <p>„Jak jadę do wujka albo do babci, tak, tak”.</p> <p>„Dobrostanem sztucznie wywołanym, brakuje mi tutaj natury jakiejś”.</p> <p>„No to jak byś nazwała to, o co mi chodzi?”</p> <p>„Tak jakby syntetyczna radość, tak to brzmi, coś, co musimy w sobie wzbudzić, wywołać, a nie, że to naturalnie, jak gdyby wypływa z nas, jest i wychodzi z miłości, z radości, tylko dobrostan, wprawiamy się w jakiś stan, który ma nas podtrzymać, to wydaje mi się takie niestałe, takie sztuczne, to jest takie szczęście syntetyczne.”</p> <p>„Dążenie do równowagi jest super”.</p> <p>„To też jest chyba indywidualne, w dalszym ciągu”.</p> <p>„Równowagę się osiąga...”.</p> <p>„W zależności kto, do czego dąży, tak że myślę, że tutaj też jest takie coś, jeden potrzebuje tego balansu, a drugi nie, idzie w jedną stronę, a tu w drugą”.</p> <p>„Tak, tak”</p> <p>„Raczej każdy potrzebuje balansu”.</p> <p>„To już, to coś się dzieje?”</p> <p>„Katastrofa”</p> <p>„To dzieją się złe rzeczy?”</p> <p>„Ale niektórzy po prostu tego chcą”.</p> <p>„Tak”</p> <p>„Destrukcja i dlaczego tak? Też mają prawo”.</p> <p>„Też mają prawo, ale to jest złe”.</p> <p>„Dlaczego?”</p> <p>„Autodestrukcja”</p>
--	--	---

		<p>„Ktoś jest alkoholikiem, to uważa, że alkohol jest dobry, ale...”</p> <p>„Zależy, ile tego alkoholu, ile tej destrukcji”.</p> <p>„Ale destrukcja nie jest rozwojowa”.</p> <p>„Paradoksalnie ten dobrostan znaczenia ma wtedy, kiedy my doświadczymy tego, o czym pani Ola mówiła, to wtedy on zyskuje, a więc tak naprawdę, on by nie znaczył, jak byśmy żyli w błogostanie nieustającym, to już by stracił swoje znaczenie, ale w tej koncepcji Dąbrowskiego mówi się o tym, że właśnie ten moment takiej destrukcji i autodestrukcji musi się pojawić i on będzie miał sens rozwojowy, o ile my dokonamy kroku w przód a nie kroku w tył, prawda, i to jest też to myślę, że dla wielu osób współcześnie, które korzystają, Bogu dziękować, ze wsparcia psychologicznego, bardzo ważne, żeby mieć w sobie odwagę, kiedy ta destrukcja zaczyna próbować nami zawładnąć, żeby jednak wyjść i przy pomocy swojej siły, siły naszych bliskich, albo też tych, którzy są za nasze pieniądze wykształceni, tak jak do stomatologa idziemy, ja to uwielbiam powtarzać, idziemy do stomatologa, boli nas ząb, to idźmy, do psychologa, gdy gdzieś tam w tej duszy coś się dzieje i ja czuję i bliscy i ja sobie nie jestem w stanie pomóc”.</p> <p>„Może ten dobrostan zastąpić jakimś, jakąś równowagą?”</p> <p>„To ten balans, tak”.</p> <p>„Może emocjonalny?”</p> <p>„Brakuje tego słowa takiego, które by to oddawało, bo akurat tak się złożyło dzisiaj, że musiałam taki tekst napisać, skończyć, no i przypomnieli mi się pani Carroll Ryff, która jest amerykańską psycholożką, nie chcę wkraczać na grząski grunt odmian pewnych słów, która powiada, że na dobrostan składa się ileś rzeczy, składa się autonomia, składają się dobre relacje z ludźmi, składa się właśnie poczucie sensu, ona wymienia sześć czynników, pisałam, ale już te trzy mi wypadły... a kontrola i wpływ na otoczenie, tak, czyli to nie jest tak, że to jest jakiś jeden, taki homo-, jedna jakość, coś jedno, jedność taka, syntetyczna nawet. Ja mam taką spiskową teorię dziejów, dlaczego to jest, dlaczego to robi karierę, właśnie dlatego, żeby, powiem już może komercjalizując pewne rzeczy, żeby niektórzy mogli zarobić, Ci, którzy robią warsztaty z dobrostanu, jak ludzi nauczyć dobrostanu. Jak ludzi nauczyć tego myślenia - zmieniaj to, co zmienić możesz, a z pokorą przyjmij to, czego zmienić nie możesz - żeby w jakiś sposób też budować swoją autonomię w kontakcie ze światem, który z jednej strony mówi - bądź sobą, ale z drugiej strony - bądź taki, jak wszyscy inni i tych wątków pewnie tu jest dużo, przepraszam, za dużo już tej wiedzy”.</p>
2.	W jaki sposób angażujemy się w sztukę?	<p>„Czy inne wrażenia też jeszcze?”</p> <p>„Raczej związane z emocjami”.</p> <p>„Rzeczywiście, z innej perspektywy, odchodząc dalej, zupełnie inaczej się odbiera”.</p> <p>„Z odległości obrazu powinno się oglądać”.</p> <p>„Usytuowanie obrazów w przestrzeni też wpływa na to, jak je odbieramy”.</p> <p>„Te mnie odrzuciły wręcz ...”.</p> <p>„Te?”</p> <p>„Odrzuciły, dlatego, że są takie bardzo depresyjne, takie, bardzo takie, pesymistyczną wymowę mają dla mnie”.</p>

		<p>„Bardzo nie lubię brązowego ... jest bardziej... odpowiada moim wewnętrznym emocjom, mojej energii, zazwyczaj, gdzieś tam czuję...”.</p> <p>„A mnie właśnie te się podobają”.</p> <p>„Czyli to jest chyba, słabo widzę, F i E – prawda, to też jest ważne, żebyśmy identyfikowali”.</p> <p>„Zwróciłam uwagę, na ten fiolet, lubię taki fioletowy kolor”.</p> <p>„Najbardziej środkowy, bo najbardziej taki porażający jest, dla mnie jakoś tak, najbardziej daje do myślenia,</p> <p>a ten dlatego, bo jest bardzo dużo kolorów i taki jest optymistyczny”.</p> <p>„A ten wzbudza taką ciekawość i daje do myślenia”.</p> <p>„Czyli F, tak?”</p> <p>„F, tu, takim obrazem jest”.</p> <p>„Jego wybrałam jako ten, o którym dalej pisałam, bo po pierwsze czuję się związana z żółtym parasolem, żółty kolor, motywacja jest ważna”.</p> <p>„Też lubię żółty, bardzo”.</p> <p>„Jestem wyczulona na ten żółty kolor, jest on taki ostrzejszy”.</p> <p>„Pierwszą rzecz, która zauważyłam. A to był pierwszy obraz, na który spojrzałam”.</p> <p>„On mi się najbardziej podobał, chyba E”.</p> <p>„On mi się bardzo kojarzył z taką wolnością, puszczeniem tych wszystkich barier, tych wszystkich, takiego życia, puszczeniem życia i pozwoleniem płynąć wszystkiemu, co się dzieje”.</p> <p>„Ta metafora jest dla nas też taką inspiracją do interpretacji tego obrazu”.</p> <p>„Ja akurat przyszedłam tutaj ze względu na Edytę, bo ją znam, bo potrzebowała tutaj zrobić coś do swojej pracy, natomiast, jak już tutaj jestem, to jednak się zaangażowałam. Chciałam też jakby pomóc, ale jednak mnie to zaciekawilo, więc zaczęłam opisywać swoje emocje związane z tymi obrazami.”</p> <p>„Natomiast chciałabym jeszcze dopytać może..., bo, jak mówimy o tych emocjach, to by mnie jeszcze interesowało, jakby ktoś może chciał się podzielić, czy bardziej w kontakcie ze sztuką zależy mu na przyjemności, czy w ogóle na jakiegokolwiek emocji,</p> <p>czy to musi być przyjemność, czy może to być, tak jak Pani powiedziała, gdy konfrontuje się Pani z Beksińskim, że aż odrzuca, tak? Czy to nie jest wtedy wartość, że na przykład coś odrzuca, czy to musi być zawsze przyjemność?”</p> <p>„Nie, nie, nie odrzuca, pociąga, ale nie daje radości”.</p> <p>„Artysty, który zawarł w dziele bardzo pesymistyczne treści to, to zostaje”.</p> <p>„To tak, jak się dzielimy z kimś swoimi przeżyciami, zrzucamy ciężar z serca, przyjaciół, terapeutę, jesteśmy lżejsi, ale ta osoba to ...”.</p> <p>„Jeśli to weźmie”.</p> <p>„Ja szukam przyjemności”.</p> <p>„Ja wolę, żeby było przyjemnie”.</p> <p>„Aha – żeby było przyjemnie”.</p>
--	--	---

	<p>„A ja bym malarstwo porównała do muzyki, bo na przykład, jak słyszę utwór jakiś „X”, kojarzy mi się on na przykład z domem, z dzieciństwem, wyobrażam sobie matkę w tym mieszkaniu i zawsze ta jedna, konkretna melodia kojarzy mi się z tym przywołanym sprzed wielu, wielu lat wspomnieniem. Tak samo jest z malarstwem, tak mi się wydaje, że jakiś obraz, na przykład z niczym mi się nie kojarzy, kolejny obraz kojarzy mi się z czymś przyjemnym, na przykład no tutaj widzę taniec i kolejny jakiś inny obraz kojarzy mi się z czymś złym. Wyobrażam sobie w tym obrazie na przykład sylwetkę osoby, która wykonuje jakąś czynność, za pomocą – no nie wiem, ręk czy coś, tak samo i z muzyką jest, prawda, jak jest utwór jakiś taki — muzyka poważna, która nie każdemu się kojarzy na przykład ze złymi wspomnieniami”.</p> <p>„Ale muzyka poważna może się kojarzyć z kolorem, jak się zamknie oczy i słucha, to wtedy można widzieć kolory”.</p> <p>„To jest obraz, który wychodzi poza scenę”.</p> <p>„Jungowski”</p> <p>„Gdzie jest... czuje się”.</p> <p>„Pierwszy, bo najbardziej dosłowny”.</p> <p>„Rozpięcie natury człowieka”.</p> <p>„A ta cała reszta to jest dla mnie, jakbym stała na scenie, coś wirowało, toczyło się, coś się dzieje, a tam dalej nie ma nic, to jest zamknięty świat, nie wiem jaki świat, nie wiem, czy normalny, nienormalny, nie wiem, jakbym się czuła w nim...”.</p> <p>„To jest pytanie, jak Ty się czujesz?”</p> <p>„Ja się czuję... tak, niedobrze się czuję, bo brakuje mi tego oddechu, przestrzeni. Brakuje mi powietrza, to jest scena zamknięta, to jest teatr, to jest gra, tutaj brakuje mi ucieczki”.</p> <p>„Nazwałaś to ucieczką – czyli nie ruch ku przyszłości, tylko ucieczka”.</p> <p>„Gdzie jest świat, gdzie jest coś dla mnie, ja się czuję zagubiona w tej walce. Tam bym miała szansę przetrwania - w obrazie E”.</p> <p>„Metafora pięknej urody”.</p> <p>„Dla mnie na przykład obrazy są też ostrzeżeniem. Nie jest, że ja chcę coś w sztuce, tylko widzę coś, od czego ja chcę uciec, pod czym się nie podpisuję, coś co mi nie odpowiada, jest dla mnie złe. Ja to tak odczuwam gdzieś”.</p> <p>„To kwestia zastanowienia się, ja idąc gdzieś do galerii sztuki, oglądając jakieś obrazy, w ogóle nie zakładam, że ja tam idę, bo chcę czerpać przyjemności albo zło, prawda, ja patrzę i to wywołuje we mnie jakieś emocje, jeżeli mam ich kilka tak, jak tutaj i te nie przyciągnęły mojego wzroku, a przyciągnęły tamten, więc się skupiałam na nim i jego bardziej jakby oglądałam, wydaje mi się, że to chyba też zależy właśnie od tego jak, z jakim nastawieniem się idzie, jakby obcować z tą sztuką, tak?”</p> <p>„Tak, tak, jeśli mogę, jeśli Państwo pozwolicie, starać się podsumować to, o czym mówimy, to ośmielę się powiedzieć, że każdy z nas czyta siebie w różnych dziełach sztuki, czy to będzie muzyka, czy to będzie, nie wiem, architektura właśnie, czy reklama, to tak naprawdę my możemy przeczytać siebie, zobaczyć, co mnie pociąga, albo co mnie odpycha, albo co mnie fascynuje, i tak naprawdę wtedy widzę siebie, że mnie pociągają albo barwy albo ruch na obrazie albo moje dzisiejsze emocje, które są kompatybilne z tym, jak ja</p>
--	--

	<p>czytam te emocje, natomiast jeśli, może też z racji mojego belferskiego doświadczenia, taki mam pomysł, że oto, jak mówi się o dobrostanie, mówi się o poziomie hedonistycznym i eudajmonii, czyli z jednej strony, nic nikomu nie ujmując, niech i sztuka daje przyjemność, radość taką właśnie, która być może przez wielkich byłaby traktowana jako niegłęboka, ale w tym drugim podejściu, w tym drugim poziomie, to są tacy, którzy tylko mogą wręcz poszukiwać tego sensu, tego poruszenia, wręcz brzydoty, przecież też ludzi fascynuje brzydota w sztuce, albo coś, co jest szokujące, co jest obrazoburcze, czy jeszcze jak by to inaczej nazwać, także na różnych poziomach też czytamy siebie, ale też czytamy to, co sztuka może nam dać, nawet to, czego nie potrafimy nazwać, dla mnie fascynujące w sztuce jest to, że ja coś czuję, ale nie potrafimy nadać temu nazwy, moi studenci wiedzą, że ja lubię takie słowo - imponderabilia, czyli te odczucia, doświadczenia, zjawiska, które nasz język nie jest w stanie określić, nie mamy takiego pojęcia w języku polskim, tak jak Eskimosi mają, nie wiem, siedem określił na nazwanie śniegu, to ja nie mam określić, które by dobrze oddawały to, jak sama się czuję, że za mało, nie złapałam tej istoty”.</p>
3.	<p>Jakie są korzyści emocjonalne kontaktu ze sztuką?</p> <p>„Nie wiem, czy ktoś z Państwa widział jakieś obrazy moje z dawnych lat, ale ja malowałam inaczej, ten kryzys, który przechodziłam spowodował, że właśnie coś takiego we mnie nastąpiło, co tutaj Pani takiego powiedziała, że właśnie bardziej poddawałam się współpracy z obrazem w procesie twórczym niż samej woli tego, co chcę, żeby na obrazie było. Możemy to po prostu pięknie przełożyć na nasze życie, ponieważ w moim przekonaniu właśnie tak jest, że najlepiej nam się żyje wtedy, kiedy współpracujemy z tym życiem, pozwalamy sobie płynąć i czasami świadomie patrzymy na to, co nam przypląwa do życia i podejmujemy decyzje, ale nie walczymy, nie walczymy z tym życiem, tak... A pamiętam, że kiedyś, po pierwsze, nie używałam koloru, bo pracowałam głównie na walorze – na szarościach i bielach – to po drugie – bardzo zwracałam uwagę na to, i to było dla mnie niezmiernie istotne, żeby przewalczyć obraz, to znaczy walczyłam z nim, bo bardzo było dla mnie istotne, żeby tam się znalazło dokładnie to, co ja chcę. A teraz odpuszczałam i nawet w tym obrazie właśnie, to, co powiedziałaś, to akurat jedna z rzeczy się zgadza, bo ja rzeczywiście, ja poczułam lekkość, jak go malowałam”.</p> <p>„A czy Pani kryzys wymagał jakiejś psychoterapii, jeśli mogę zapytać, oczywiście, czy te obrazy były tą psychoterapią?”</p> <p>„Nie podejmowałam się psychoterapii, wydaje mi się, że to jest indywidualne w stosunku do osoby, kto, jak ocenia jakiś kryzys, tak, czy korzysta z pomocy zewnętrznej, czy nie, ale na pewno mogę powiedzieć, bo o tym też jawnie mówiłam na uczelni, że wydaje mi się, iż to, że codziennie schodziłam do pracowni, codziennie malowałam, to w zasadzie, to było dla mnie bezcenne, po prostu bezcenne i mimo, że przez rok malowałam, tak, że nie mogłam dojść do decyzji, do ostatecznego kształtu obrazu, to sam proces twórczy i praca z kolorem były dla mnie bardzo pomocne”.</p> <p>„A czy to, że Pani malując, po prostu nie myślała, tylko spontanicznie malowała...”.</p> <p>„Nie maluję tak nigdy”.</p> <p>„Było psychoterapią?”</p> <p>„Nie maluję tak nigdy, myślę, że chyba, niestety, ponieważ to jest taka dziecięca wartość, którą każdy artysta w dorosłym wieku próbuje w sobie wzbudzić i pielęgnować. Ale ja nie maluję w ten sposób, to znaczy jest pewien etap w procesie twórczym, że pozwalam sobie, żeby płynęło, ale potem jest drugi etap</p>

		<p>w procesie twórczym, który nawet jest opisany przez psychologów w psychologii twórczości, że następuje ta weryfikacja, czyli to zaangażowanie umysłu, żebyśmy mogli wybrać, na przykład u mnie jest tak, że ja eliminuję mnóstwo rzeczy z obrazu”.</p> <p>„... o przyczynach tego kryzysu, nie, że w ogóle Pani nie myślała”.</p> <p>„Aha”</p> <p>„Czyli chodziło Pani o myślenie. Rzeczywiście, nie myślę, tak, jak maluję, to myślę o malowaniu i rzeczywiście nie myślę o tym, co się dzieje”.</p> <p>„No właśnie tak mi się to kojarzy. Bo rzeczywiście Mariusz Szczygieł mówił kiedyś, ja go uwielbiam, prawda, że przeżywał kryzys, poddał się psychoterapii i to bardzo pozytywnie wpłynęło na jego twórczość, a wręcz namawiał swoich przyjaciół pisarzy, że poprawią swój warsztat, czyli Pani powiedziała też, że teraz inaczej maluje”.</p> <p>„Tak – inaczej, to jest też, tak myślę, dla każdego artysty cenne, żeby zmieniać się i rozwijać, to, zresztą, to jest dla mnie motywacją. Malowanie cały czas w ten sam sposób, nierozwijanie się - to chyba trudno nazwać wówczas twórczością, moim zdaniem”.</p> <p>„Za każdym razem, gdy oglądam malarstwo, ja szukam części siebie w tych obrazach, odnajduję swoje miejsce gdzieś w tym wszystkim i to miejsce jest naszym wspólnym i za każdym razem jest to samo, dla siebie wziąć, zacerpnąć”.</p> <p>„Czyli to nie jest tylko tak, że mnie jako artystce proces twórczy pomaga, tylko rozumiem, że właśnie ten odbiorca sztuki, my tutaj, Państwo, tak, jak powiedziałaś, mamy wszyscy coś dla siebie, więc jakieś doświadczenie, że mam dla siebie jakąś korzyść po prostu.”</p> <p>„Według mnie jest tak, że te emocje nie muszą być w twórczości, tak więc można powiedzieć, że obraz sam w sobie jak się wylania, to jest taki neutralny, to nie jest tak, że obraz niesie emocje, tylko te emocje muszą być w człowieku i ten obraz dopiero porusza strunę – odbija – które są w nas i akurat mamy te emocje, wtedy też nasze ciało reaguje, ja to tak czuję...”.</p> <p>„Jak widzimy takie piękne kolory, mamy ochotę się uśmiechnąć”.</p> <p>„A te piękne, to które?”</p> <p>„Wszystkie kolory”</p> <p>„To znaczy ja się też czuję lepiej, niż zaraz po wejściu, bo mi się wydaje, że one też optymistyczne są. Ja sobie zapamiętam te dwa obrazy, bo one działają tak stymulująco, bo to jest takie uproszczenie, mogę sobie wyobrazić, że to są uosobienia osób walczących z jakimiś przeciwnościami, że ten ruch do przodu, to nie jest taki prosty i łagodny, one coś przewyciężają, opór materii, może wiatr, może fale, morze prawda, ale to jest widać takie napięcie, to jest takie napięcie, te osoby idą, one pokonują, one się starają, one tak...”.</p> <p>„To jest taki przykład optymizmu w malarstwie”.</p> <p>„Właśnie to jest przykładem, że sztuka pomaga w przewyciężaniu, pocieszające”.</p> <p>„Ja myślę, że chyba każdemu artyście pomaga. Nie wiem, czy mogę zdradzić, na sali mamy dwie osoby, które studiowały malarstwo, może też by się podzieliły opinią? Czy sztuka pomaga? Nie wiem, czy są teraz aktywni twórczo, bo też jest różnie, malujemy z różnymi aktywnościami, ja ze względu na swoje cele rzeczywiście maluję non stop – codziennie – bez żadnego wolnego weekendu,</p>
--	--	---

		<p>ale jestem w tym procesie, nawet tutaj jestem w tym procesie – tak uważam, cały czas jestem w tym procesie tworzenia”.</p> <p>„Pracowałem na uczelni, znudziło mnie to, dwadzieścia parę lat...(…) a z drugiej strony - tak jak mówią psychoanalicy, my ciągniemy ze sobą przynajmniej dwa pokolenia rzeczy nabytych przez rodziców, przez naszych rodziców”.</p> <p>„Trzeba by się tutaj Pani psycholog zapytać, czy dobrze mówi?”</p> <p>„Bardzo dobrze, bardzo dobrze”</p> <p>„W związku z tym, proces twórczy, poszukiwawczy, który u ludzi wrażliwych jest...Ale więcej... jest cały wachlarz pewnych doświadczeń, pewnych fascynacji, pewnych rzeczy, które musimy w sobie zwalczyć, na przykład lenistwo, by malować”.</p>
4.	Czy kontakt ze sztuką przekłada się na satysfakcję z życia? (w odniesieniu też do pyt. 3)	<p>„Patrzę, ja bym chyba dała tytuł: Przyszłość”.</p> <p>„Rozbieganiec”</p> <p>„To jest dla mnie istota, która biegnie w różnych kierunkach jednocześnie. Ona ma dosyć inne od pozostałych, takie bardzo energiczne – podoba mi się to takie ... „ooo idziemy, biegniemy, coś tak będzie na pewno ciekawego”. I tak myślę, że, jeżeli wróć do tego pytania o sens życia, że te obrazy tak poniekąd dają odpowiedź, że nasze życie ma, składa się z dni poszczególnych i one – te dni mają, powiedzmy sens, albo większy sens, kiedy my odczuwamy coś nowego, poznamy coś nowego, pomyślimy coś nowego. Te obrazy takie są, o przyszłości, one są ...”.</p> <p>„Ja się czuję w tym momencie lepiej niż, jak przyszłam”.</p> <p>„To znaczy, ja się też czuję lepiej, niż zaraz po wejściu, bo mi się wydaje, że one też optymistyczne są. Ja sobie zapamiętam te dwa obrazy, bo one działają tak stymulująco”.</p> <p>„Ja myślę, że każda emocja ma swoją wartość i ta, która nas, jak to się mówi, dołuje i ta, która sprawia nam przyjemność, każda jest nam potrzebna”.</p> <p>„No bo właśnie przywołany tutaj już Hans-Georg Gadamer, on to tak pięknie nazywał, że w tym kontakcie ze sztuką następuje coś takiego, jak spotęgowanie życia, wzmożenie życia, czyli nie musimy tego określać na zasadzie właśnie, nie potrzebujemy być może określać tego w kategoriach przyjemności czy zadowolenia, tylko w ogóle, następuje wzmożenie życia, dla mnie osobiście- to jest piękne”.</p> <p>„To fajne, okazja, żeby się otwierać i czerpać z takich wydarzeń, jak dzisiaj, że to jest też coś, co tak, jak powiedzieliśmy, tak, że lepiej się w tej chwili czujemy, niż jak przyszliśmy, nawet nie wiemy może z jakich powodów, ale może nie wszyscy, ale tak się wydarzyło”.</p>
5.	Na czym się bardziej skupiamy: na dziele sztuki czy na doświadczeniu tego, co dzieje się w kontakcie ze sztuką i swoich odczuciach?	<p>„Ja pozwolę sobie na ocenę, chociaż wiem, bo Pani tutaj to potwierdzi, że nie powinniśmy niczego i nikogo oceniać, tylko opinie wyrażać w ten sposób, żeby nie były one oceną, ale całe życie musiałam oceniać innych i oni też mnie oceniali, więc pozwolę sobie na ocenę. To znaczy ja oceniam, że odniosła Pani sukces, dlatego, że ten środkowy obraz skojarzył mi się z jakimś wirowaniem, bo to jest powielenie jakiegoś ruchu, jakiegoś obrotu, także nie zgadzam się z Pani opinią, chociaż ona nie do końca tak brzmiała, że my musimy się domyśleć, o co artyście chodzi w tym obrazie. Tak się zdarzyło, że ja w czasie pandemii brałam</p>

	<p>udział w takich bardzo ciekawych warsztatach dla seniorów w Muzeum Współczesnym i zaczęłam trochę inaczej patrzeć na sztukę. Jedną z wypowiedzi osoby, która prowadziła te zajęcia, była taka, że nie musimy się martwić, że my nie domyślamy się, o co twórcy chodziło, bo twórcy chodzi, żeby on w nas wzbudził jakieś emocje, w tym sensie Pani wzbudziła we mnie emocje”.</p> <p>„On mi się ten najbardziej podobał, chyba E”. On mi się bardzo kojarzył z taką wolnością, puszczeniem tych wszystkich barier, tych wszystkich, takiego życia, puszczeniem życia i pozwoleniem płynąć wszystkiemu, co się dzieje”.</p> <p>„Ta metafora jest dla nas też taką inspiracją do interpretacji tego obrazu”.</p> <p>„Czyli ja zawsze, mi się zawsze wydawało, ja, oczywiście, pół żartem pół serio mówię, bo w czasie pandemii, poprzez Facebooka, oglądałam rzeczy, prawda, i zawsze mi się wydawało, że ja też tak potrafię namalować, tak, nawet lepiej. Ale jakieś kwiaty sobie na progu, nawet coś narysowałam do góry nogami, że też potrafię. Ja nie do końca rozumiem sztukę współczesną, bo to jest przykład sztuki współczesnej. Bo ja jestem wychowana, jak gdyby na innym malarstwie. Jakie jest Pani zdanie o tym starym malarstwie?</p> <p>„Bardzo je szanuję, oczywiście, natomiast dla mnie to ...”.</p> <p>„Może właśnie ta percepcja poznawcza dla niektórych jest istotna, że on musi rozumieć, co na obrazie się dzieje, a niekoniecznie doświadczać w emocjach”.</p> <p>„Jego wybrałam jako ten, o którym dalej pisałam, bo po pierwsze, czuję się związana z żółtym parasolem, żółty kolor, motywacja jest ważna”.</p> <p>„Jestem wyczulona na ten żółty kolor, jest on taki ostrzejszy”.</p> <p>„Pierwszą rzecz, która zauważyłam, a to był pierwszy obraz, na który spojrzałam”.</p> <p>„Tak jest z muzyką, chodzi o to, aby odczuwać pełne spektrum emocji, nie można się zamykać takim konformizmem, który dopuszcza tylko jedną emocję, właśnie to jest to, co kocham w sztuce szeroko pojętej, w szczególności w muzyce, np. obraz – tak – dobrze usłyszałam, Francisca Bacona czy Beksińskiego, tak samo w muzyce mamy na przykład Pendereckiego, którego muzyka wywołuje niepójętę emocje na przykład, nawet nie wiem, co czuję, jest chaos, porażenie”.</p> <p>„Tak samo analizowałam ten obraz największy na środku, w odniesieniu do Psyche Junga – to jest dusza ludzka, poprzez Personę, Anime, rozwarstwienie duszy, a tak właśnie, nie można się zamykać na jedną emocję”.</p> <p>„Z jednej strony mówimy o pewnej autonomii, autonomii artysty i autonomii odbiorcy, żeby odbiór był autonomicznym – czysty. Natomiast z drugiej strony mówimy o tym, ja bym powiedziała tak, Edyta powołała się na Hansa-Georga Gadamera, który jest hermeneutą, jak już tak lecimy, no to w takim razie powołajmy się na Paula Ricœura, który powiada, że oto, czy w ogóle możliwe jest takie zawieszenie znaczeń, żeby nie było w nas właśnie tych obrazów, które ja obejrzałam w Muzeum Narodowym czy w Prado, czy w innym miejscu, czy w Internecie. Powiedziałabym, że taki czysty odbiór nie jest możliwy. Bo w nas są nasze dzisiejsze spotkania z ludźmi, albo pogoda, która jest taka, a nie inna i to też no na ten odbiór wpływa, czy chcemy, czy nie chcemy. Ja bym chciała taki autonomiczny odbiór, zupełnie pozbawiony tych wszystkich doświadczeń wcześniejszych różnych i zupy jagodowej i wszystkiego innego, zostawić z boku. Natomiast no ośmielię się powiedzieć, że wydaje mi się to po prostu niemożliwe. Bo Pan sam powiedział, że Edyta tu jest, ta dziesięcioletnia Edyta, ja ją znam pół roku, o, więcej nawet”.</p>
--	---

	<p>„Chodzi mi o to, żeby nie powiedzieć, tak, o wiesz, to mi przypomina, albo gdzieś...”.</p> <p>„Ale czemu?”</p> <p>„No bo nie, dlatego, że nie można spojrzeć, no, no dobra, Bitwa pod Grunwaldem, albo pada Krzyżak, a tu jest obraz”.</p> <p>„I czemu nie?”</p> <p>„A czemu tak?”</p> <p>„Ja tutaj też widzę małego żołnierza, bardzo mi się kojarzy”.</p> <p>„Z Powstaniem Warszawskim”</p> <p>„No i tak”.</p> <p>„Ale super, jak się dzieje”.</p> <p>„Naprawdę”.</p> <p>„Szabla – tak?”</p> <p>„Dla nas to jest mały powstaniec warszawski”.</p> <p>„Mały powstaniec”.</p> <p>„... i Penderecki też jest, prawda”.</p> <p>„Super”</p> <p>„Dla mnie na przykład obrazy są też ostrzeżeniem, nie jest tak, że ja chcę w sztuce, tylko ja chcę, widzę coś, od czego ja chcę uciec, pod czym się nie podpisuję, coś, co mi nie odpowiada, jest dla mnie złe, ja to tak odczuwam gdzieś tak”.</p> <p>„To kwestia zastanowienia się, ja idąc gdzieś do galerii sztuki, oglądając jakieś obrazy, w ogóle nie zakładam, że ja tam idę, bo chcę czerpać przyjemność albo zło, prawda, ja patrzę i to wywołuje we mnie jakieś emocje, jeżeli mam ich kilka tak, jak tutaj i te nie przyciągnęły mojego wzroku, a przyciągnęły tamten, więc się skupiłam na nim i jego bardziej jakby oglądałam, wydaje mi się, że to chyba też zależy właśnie od tego jak, z jakim nastawieniem się idzie jakby obcować z tą sztuką, tak?”</p>
6.	<p>Czy sztuka dostarcza nam sygnałów do uświadomienia sobie w ciele trudnych emocji, by przepuścić je w bezpiecznym, estetycznym kontekście (np. jest to funkcja somaestetyki)? Czy Państwo czegoś takiego doświadczyli?</p> <p>„Znamy się, znam Edytę malarstwo i też z ciekawości chciałam. Ale ja tutaj widzę, ja się czuję jak na spektaklu i to jest dla tego spektaklu. A spektakl to jest dla mnie zamknięta przestrzeń. Tu się czuję na granicy świata. Ja widzę tylko to, co się dzieje na scenie i jedyny obraz, który gdzieś wychodzi poza przestrzeń to jest ten, tutaj, gdzie jest jakaś taka walka, co tam się dzieje”.</p> <p>„Bo po pierwszym akcie „Diabłów z Loudun” wyszłam. Potem miałam wyrzuty sumienia, że nie wytrzymałam tego”.</p> <p>„Według mnie jest tak, że te emocje nie muszą być w twórczości, tak więc można powiedzieć, że obraz sam w sobie jak się wylania, to jest taki neutralny, to nie jest tak, że obraz niesie emocje, tylko te emocje muszą być w człowieku i ten obraz dopiero porusza strunę – odbija – które są w nas i akurat mamy te emocje, wtedy też nasze ciało reaguje, ja to tak czuję...”.</p> <p>„To znaczy ja się też czuję lepiej, niż zaraz po wejściu, bo mi się wydaje, że one też optymistyczne są. Ja sobie zapamiętam te dwa obrazy, bo one działają tak stymulująco, bo to jest takie uproszczenie, mogą sobie wyobrazić, że to są</p>

		<p>uosobienia osób walczących z jakimiś przeciwnościami, że ten ruch do przodu, to nie jest taki prosty i łagodny, one coś przezwyciężają, opór materii, może wiatr, może fale, morze prawda, ale to jest widać takie napięcie, to jest takie napięcie, te osoby idą, one pokonują, one się starają, one tak...”.</p> <p>„Właśnie to jest przykładem, że sztuka pomaga w przezwyciężaniu, pocieszające”.</p> <p>„Gdy spotykasz się z czymś w dziele sztuki, co oceniasz potocznie jako złe, czyli nadajesz temu jakąś wartość, czy to doświadczenie w ogóle przestaje być wartością? Czy tylko doświadczenia przyjemne są wartością? Chciałabym właśnie, żebyśmy do tego doszli”. Jeżeli chodzi o dzieła sztuki - jest też przecież taka sztuka, tutaj był przywołany Beksiński, ale we współczesnej sztuce też taka np. gdzie nie operuje się tylko obrazami, ale też artysta wyraża się w instalacjach czy filmach, czy w innym medium, czasami możemy tam doświadczyć po prostu ogromnego bólu, i teraz pytanie, czy jeżeli tego doświadczymy, to czy jednak lepiej by było w ogóle tego nie doświadczyć, jeżeli chodzi o sztukę? Bo nie mówię już tutaj o codziennych przeżyciach, które są częścią naszego losu, w nich jesteśmy, bo to jest nasze życie i nie możemy czasami z tego wyjść, ale tutaj mamy wybór, możemy „wejść” w sztukę, to znaczy doświadczyć czegoś, ale nie musimy. Czy wybieramy, że idziemy i doświadczymy, mimo że to jest pełne bólu, czy lepiej byłoby nam zachować dobrostan, rozumiany jako przyjemność? Jak to jest?”</p>
7.	Czy są różnice interpersonalne między ludźmi, jeśli chodzi o emocjonalną reakcję na sztukę?	<p>„Te mnie odrzuciły wręcz ...”</p> <p>„Te?”</p> <p>„Odrzuciły, dlatego, że są takie bardzo depresyjne, takie, bardzo taką pesymistyczną wymowę mają, dla mnie”.</p> <p>„A mnie właśnie te”.</p> <p>„Na szczęście jesteśmy różni.”</p> <p>„Ja miałam swoją”.</p> <p>„Patrzę, ja bym chyba dała mu tytuł „Przyszłość”.</p> <p>„Rozbieganiec. To jest dla mnie istota, która biegnie w różnych kierunkach jednocześnie. Ona ma dosyć inne od pozostałych, takie bardzo energiczne – podoba mi się to takie ... „ooo idziemy, biegniemy, coś tak będzie na pewno ciekawego”. I tak myślę, że, jeżeli wrócę do tego pytania o sens życia, że te obrazy tak poniekąd dają odpowiedź, że nasze życie ma sens, składa się z dni poszczególnych i one – te dni mają, powiedzmy większy sens wtedy, kiedy my odczuwamy coś nowego, poznamy coś nowego, pomyślimy coś nowego. Obrazy te są o przyszłości, one są ...”.</p> <p>„Czuję się zdołowana, ale ja zawsze mówię to, co myślę. W ogóle te obrazy nie kojarzyły mi się z żadną przyszłością. Teraz cały wieczór będę myśleć”.</p> <p>„O to chodzi, bo malarz ma swoją emocję i ją wyraża, a każdy z nas ma swoje doświadczenie i odbiera ten obraz na swój sposób”.</p> <p>„A mianowicie następuje proces twórczy, wszystkie te przeżycia z podstawówki, zupełną jagodową z domu, tych przeżyć kumuluje się na końcu pędzla ileś tam i jeżeli ktoś podchodzi do żółtego koloru, to na cholere Ci tyle żółtych farb, jak wystarczy żółty, o jest żółty i tu się zaczyna, przestaje być oko, a zaczyna być szkiełko, ile jest tych żółci, taka, siaka, owaka żółć jest zmieszana z jakąś tam inną farbą daje jeszcze coś dla przeciętnego zjadacza chleba jest jakaś</p>

		<p>tam alchemia malarstwa, ale cały ten świat, który przeżywamy jest na końcu prawdziwy, jest na końcu pędzla. Jest jeszcze jeden straszny moment, ile razy szlag mnie trafia, ja miałem kiedyś dużą pracownię, niestety już nie mam, gdzie farby leżały na całej podłodze, ponieważ nie mogłem trafić w ten jeden kolor i obraz się ... i to są te rzeczy, że maluje się kilka obrazów na raz, ale wkraczam w warsztat, reasumując, trudno jest mówić o tym, co autor miał na myśli, co ja widzę albo spojrzmy na obrazy tego, czy tamtego, to jest багаż doświadczeń, a wnoszenie konkretnych rzeczy, to widziałem, to mi się podoba. Nie powinno mieć miejsca według mnie, wypowiedanie się na temat jakiegoś tam malarstwa, dlatego, że malarstwo renesansowe, czy malarstwo późniejsze, powstawało na zupełnie inne zamówienie. Malarstwo, które miało zamiast fotografii coś pokazać ... nie dopuszczam, chociaż w niektórych krajach, stąd zostawmy sobie, cały czas mówię jako ja, zostawmy sobie wszystkie te doświadczenia, które mamy z mnóstwa obejrzanych obrazów wszystkich, na komputerze, czy w galeriach, w których byliśmy, czy doświadczeń z kolegami, nie to, co autor miał na myśli, wejdźmy w ten obraz z багаżem swoich doświadczeń, z багаżem swoich obserwacji i nie porównujemy tego do niczego, dlatego, że bardzo dobrze, pan to zrobił na przykład, o pan to jak z igły albo Pani ... wydaje mi się, że dzisiaj nie ma odnośnika, nie ma podobierstw, jest Edyta, ta Edyta, którą znam ponad dziesięć lat. Jest jakaś. Edyta, która ewoluuje”.</p> <p>„Na pewno też Ty będziesz inaczej postrzegała tę sztukę”.</p> <p>„Dla mnie obrazy są potrzebne w domu, tak, żebym je miała, żeby dobrze mi się patrzyło w tym moim domu i żyło”.</p> <p>„Natomiast na przykład dla mnie, ja bez muzyki nie wyobrażam sobie życia, tak, jak mam gorszy dzień, wiadomo, ta muzyka różnie na mnie oddziałuje, też mam takie dni, że puszcze sobie smutniejsze melodie, tak, bardziej wyciszone, więc myślę, to też tak, że podobnie może działać z obrazami, ja nie jestem fanką malarstwa, tak, ale jestem fanką, nie wiem, muzyki, śpiewu, to mnie jakby napędza do życia, nie wyobrażam sobie życia bez muzyki, dla mnie muzyka to są też moje emocje, które..., więc myślę, że tak ciężko nam będzie tutaj znaleźć wspólny cel, bo myślę, że każdy, dla każdego z nas ta sztuka się objawia w innym medium”.</p>
8.	Czy odbiorca sztuki może przeżyć swoje doświadczenie indywidualne, które ma niewiele wspólnego z intencją artysty i jego odczuciami?	<p>„Patrzę, ja bym chyba dała tytuł „Przyszłość”.</p> <p>„Obrazy takie są o przyszłości, one są ...”.</p> <p>„Akurat to się zgadza z moją intencją, interesowała mnie tylko przyszłość”.</p> <p>„Czuję się zdołowana, ale ja zawsze mówię to, co myślę. W ogóle te obrazy nie kojarzyły mi się z żadną przyszłością...”.</p> <p>„Nie chodzi o to, że to my mamy się dostosować do artysty, sobie myśleć, co on miał na myśli, w jakiej był depresji czy pozytywnej emocji, tylko, co on w nas wzbudza. Ja na przykład osobiście patrząc na te obrazy, patrzę na ten obraz, który mi się podoba, u siebie w salonie, na który bym patrzyła i rzeczywiście przynosiłby mi ten afekt tego zadowolenia, tak? Nie powiesiłabym sobie, albo nie patrzyła na obraz, który będzie mnie dołował, bo takie są moje doświadczenia, ale myślę, że są też osoby, które potrzebują takiego obrazu, tak? Takiego obrazu Beksińskiego, żeby on wisiał na głównym miejscu w salonie, żeby na niego patrzeć, bo ktoś będzie miał taką emocję. Także myślę, że jeżeli tutaj mogę Pani zwrócić taką uwagę, żeby się Pani nie zamykała, że ktoś tak myśli, Pani ma swoją”.</p> <p>„Ja miałam swoją”.</p>

		<p>„Malarz miał swoją i chyba trzeba ...”.</p> <p>„Czy Pani miała na myśli przyszłość, bo Pani o to nas zapytała w tej ankiecie?”</p> <p>„Coś z tą przyszłością u Pani było”</p> <p>„Było ... natomiast”</p> <p>„Ja natomiast napisałam, że nie widzę przyszłości”.</p> <p>„Pani powiedziała, że ten środkowy jest najgorszy.</p> <p>„Dla mnie ten środkowy był pierwszy i on poprzez to, że on dla mnie jest zbyt oczywisty, zbyt dosłowny, to z mojego punktu widzenia, ja na pewno bym go nie wybrała, bo on mnie nie rozwija, on mnie nie zastanawia, bo ja tam wszystko widzę”.</p> <p>„Właśnie według mnie on jest najlepszy, bo dla mnie najlepsza jest taka dosłowność, bo jeśli chodzi o sztukę, o malarstwo, o muzykę, ja sama piszę też, to jeżeli w odbiorze coś tak, jakby no przykuje mnie do fotela, aż mnie po prostu wbije w fotel, pamiętam bardzo dużo po prostu jakąś konkretną emocję taką dosłowną, właśnie ta dosłowność, tak, od razu zwróciłam uwagę, najlepszy z tych wszystkich”.</p> <p>„Dla Pani ...”</p> <p>„Na początku słuchałam ścieżki do tych inscenizacji baletowych, które mnie inspirowały – to był kompozytor [niezrozumiałe] – dla mnie fenomenalne – bo to jest muzyka klasyczna, ale, ale potem zobaczyłam, że nie mogę tworzyć malarstwa, słuchając takiej muzyki, bo jej trzeba słuchać i słuchać, ona nie może być tłem, więc potem mogłam słuchać tylko muzyki, która mi nie przeszkadzała, a gdzieś tam wprowadzała jakieś wibracje, często to były jakieś medytacyjne rzeczy, czy takie chilloutowe – rozluźniające. Bo zobaczyłam, że to nie może być muzyka, która sama jest sztuką, bo ona wtedy, ja nie mogłam się wtedy rozdzielić. Natomiast odnosząc się jeszcze do tego, co Andrzej powiedział i do tego co Ty, Bogno, powiedziałaś, ja mam zdanie bliższe tutaj Twojemu, to znaczy nie mam nic przeciwko porównaniom, ponieważ uważam, że jesteśmy – tak jak sam powiedziałeś – jesteśmy dzisiaj tutaj dziećmi jakiejś historii i mimo, że mamy własną indywidualność, to jest też to coś, o czym powiedział tutaj kolega, czyli cała ta nieświadomość zbiorowa, którą Jung badał i mimo, że jesteśmy indywidualni, to ta nasza indywidualność zawiera w sobie coś, co dotyczy całej ludzkości, więc może być mnóstwo podobieństw między moim malarstwem a czymś, ale nie dlatego, że ja kogoś kopiuję, czy ktoś mnie kopiuje, ale zwyczajnie dlatego, że jesteśmy ludźmi podobnymi w jakiś sposób, ja to tak odbieram, że jakieś emocje są, postrzeganie świata może być podobne – o – w ten sposób”.</p>
9.	Czy kolor kartek, na których piszą Państwo odpowiedzi na pytania ankiety ma znaczenie? Dlaczego wybrali Państwo takie kolory?	<p>„Do wyboru, białe, tak – proszę bardzo”.</p> <p>„Kolory, jeżeli mają znaczenie? Czy mają znaczenie, czy nie?”</p> <p>„Ja chcę mieć po prostu taki sam”.</p>

Wnioski z ETAPU I C:

- **Kontakt ze sztuką zwiększa poziom dobrostanu przejawianego w pozytywnej samocenie.**

Na podstawie analizy wypowiedzi uczestników badania można przyjąć, że jest duże prawdopodobieństwo występowania związku między doświadczaniem sztuki a dobrostanem. W osobistych historiach uczestników, jak i w relacjach na temat oglądanych obrazów występowało dużo opisów pozytywnych emocji, skojarzeń, a także samych sformułowań, że sztuka w różny sposób pomaga w radzeniu sobie z trudnościami i emocjami. Nawet pojawiająca się w rozmowie tzw. trudna sztuka np. Beksińskiego może prowadzić do przeżywania trudnych emocji, których niejako ujawnienie staje się swoistym katharsis, a co za tym idzie przyczyni się do indywidualnego subiektywnie doświadczanego rozwoju i dobrostanu rozumianego eudajmonistycznie, nie zaś hedonistycznie. Nie jest to jednak powszechne doświadczenie, co związane jest z indywidualną sytuacją oraz doświadczeniami (niektóre osoby wskazywały, że wolą unikać odbioru obrazów o trudnej tematyce).

- **Istnieje związek pomiędzy tym, co czuje odbiorca i twórca w kontakcie z dziełem.**

Jednoznaczne potwierdzenie powyższej tezy okazuje trudniejsze. Wiele osób wskazywało na własne emocje i doświadczenia, przetwarzało dzieło w oparciu o skojarzenia unikalne dla siebie - konkretnej osoby, z własną historią i emocjami, z którymi w danym momencie się konfrontują, w spotkaniu ze sztuką. Znalazły się też osoby próbujące na podstawie podanych informacji na temat procesu twórczego określić, jakie były intencje artystki. **Dzięki możliwości rozmowy z autorką, odbiorcy – uczestniczący w wernisażu mieli dość niezwykłą możliwość poznania jej intencji i emocji towarzyszących obrazom, co mogło w rozmaity sposób wpłynąć na odbiór prac.** Za potwierdzeniem tezy przemawia fakt, że zdarzały się sytuacje, gdy osoba wypowiadająca się wskazywała na to, że czuła dane emocje lub skojarzenia jeszcze zanim usłyszała o nich w rozmowie. **Trudnym jest porównywanie doświadczenia odbiorcy i twórcy ze względu na zupełnie inny charakter obcowania z dziełem w każdej z tych ról.** Jednak powyższa analiza potwierdza znaczenie dyskusji o dziele, niejako „filtrowania” intencji twórcy przez doświadczenia i przeżycia artysty, ale też odwrotnie. Swoista konfrontacja artysty i odbiorcy zapośredniczona w dziele/dziełach jest wzbogacaniem świata artysty i świata odbiorców sztuki.

ETAP II – BADANIA 76 OSÓB SKALĄ KWESTIONARIUSZA STAI W DNIACH 21-25.07.2022 R., MAJĄCE NA CELU DIAGNOZĘ DOBROSTANU UCZESTNIKÓW BADANIA PRZED I PO OBEJRZENIU OBRAZÓW, W PORÓWNIANIU Z OSOBAMI, KTÓRE NIE OGLĄDAŁY OBRAZÓW A BODZIEC NEUTRALNY TJ. MAPY (BADANIE ONLINE)

Badanie zostało przeprowadzone w dniach 21–25 lipca 2022 roku za pośrednictwem Internetu w Ogólnopolskim Panelu Badawczym Ariadna. Wzięło w nim udział 76 osób w wieku od 18 do 50 lat (M=34,05; SD=6,62, Me=35,5) — 45 kobiet (59%) oraz 31 mężczyzn (41%). Większość badanych (57%) posiadała wykształcenie wyższe (studia pierwszego lub drugiego stopnia), a 36% wykształcenie średnie, policealne lub pomaturalne, 8% uczestników posiadało wykształcenie podstawowe, gimnazjalne bądź zasadnicze zawodowe. W miastach o liczbie ludności wyższej niż 100 tysięcy zamieszkiwało 37% badanych, w miastach o wielkości poniżej 100 tysięcy mieszkańców 34%, zaś na wsi 29% uczestników. Zdecydowana większość badanych (78%) to osoby będące w związku (formalnym lub nieformalnym), zaś 22% to osoby nieposiadające aktualnie życiowych partnerów.

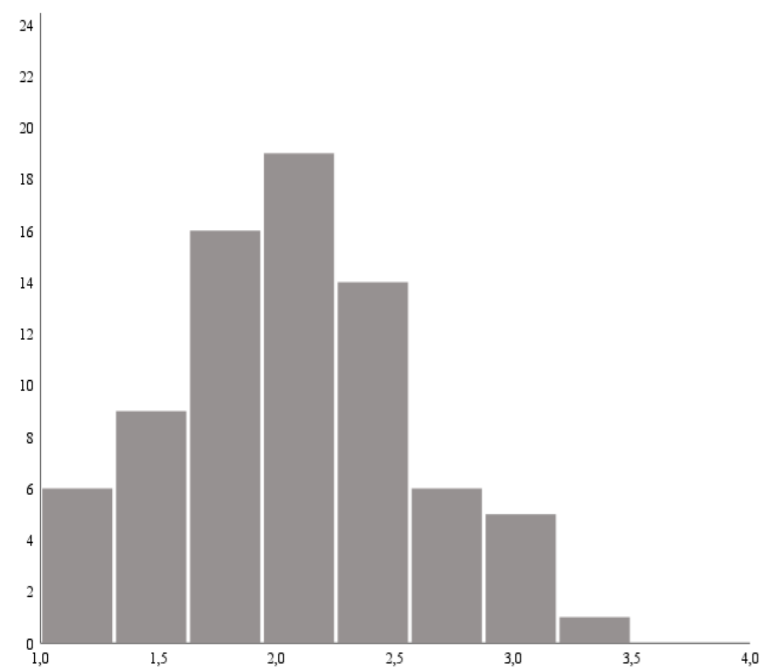
Badanie składało się z 3 etapów. Na etapie pierwszym miało miejsce wypełnienie jednej ze skal kwestionariusza mierzącego poziom lęku STAI, odnoszącej się do lęku jako stanu, a także ustosunkowanie się do następującego stwierdzenia, mierzącego poczucie sensu życia „Teraz określ na skali od 0 do 10 stopień poczucia sensu swojego życia, gdzie 0 oznacza: Mam poczucie, że moje życie zupełnie nie ma sensu, a 10 oznacza: Mam poczucie, że moje życie ma sens”.

W trakcie drugiego etapu badania uczestnicy zostali losowo przydzieleni do dwóch grup — eksperymentalnej (N=43) oraz kontrolnej (N=33). Analiza liczebności grup wykazała, iż spełnione zostało kryterium równoliczności, $\chi^2(1)=1,32$; $p=0,251$ (nominalna różnica w wielkości obu prób wynika z ich całkowicie losowego doboru). Grupa eksperymentalna została poddana ekspozycji na bodźce w postaci sześciu obrazów, które były prezentowane osobno, jeden po drugim. Każdy z obrazów wyświetlany był osobie badanej przez 30 sekund (nie było możliwości skrócenia tego czasu). Wszyscy uczestnicy w tej grupie mieli zaprezentowane obrazy w tej samej kolejności. Natomiast w grupie kontrolnej badany został wyświetlony materiał graficzny o charakterze neutralnym — mapy historyczne różnych obszarów (Brzeziński, 2015, Lewicka, 2012).

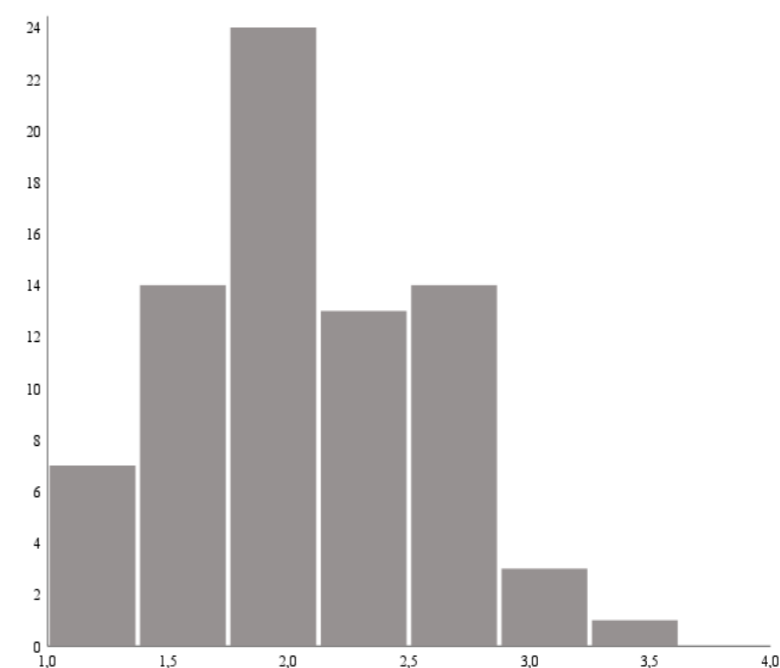
Na trzecim etapie badania uczestnicy zostali poproszeni o ponowne wypełnienie kwestionariusza mierzącego poziom lęku w danym momencie (STAI) oraz odpowiadali na pytanie o poczucie sensu życia.

Przeprowadzona analiza statystyczna weryfikowała postawione hipotezy o wystąpieniu różnicy w poziomie lęku i poczuciu sensu życia między pomiarami dokonanymi przed i po ekspozycji na zaprezentowane bodźce. Dodatkowo przewidywano, iż różnice te będą odmienne w grupie eksperymentalnej i grupie kontrolnej.

Analiza za pomocą testu Shapiro-Wilka weryfikującego normalność rozkładu wyników wykazała, iż uśredniony wskaźnik lęku jako stanu (STAI) charakteryzuje się rozkładem normalnym w obu pomiarach — zarówno w preteście, $Z=0,98$; $p=0,462$ (Rys. 3), jak i postteście, $Z=0,99$; $p=0,526$ (Rys. 4).

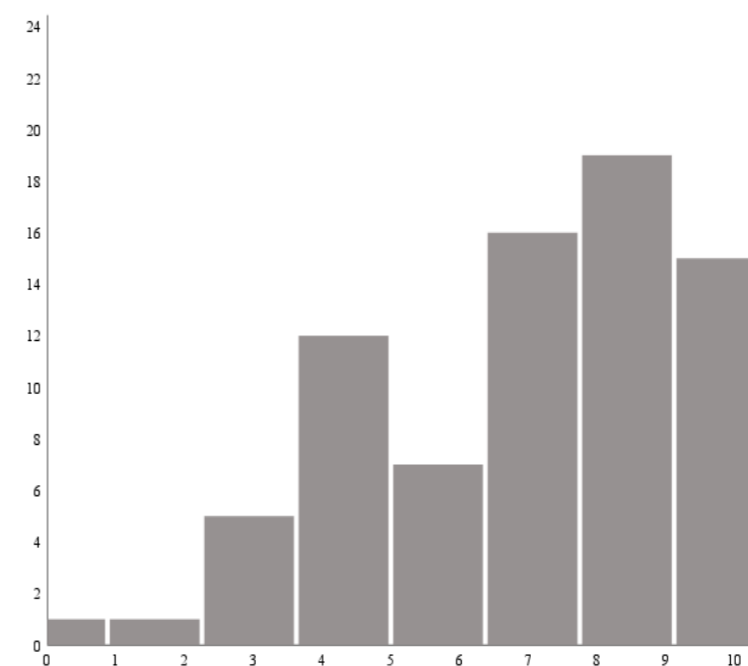

Rysunek 3. Histogram poziomu lęku jako stanu przed ekspozycją na bodźce (pretest).

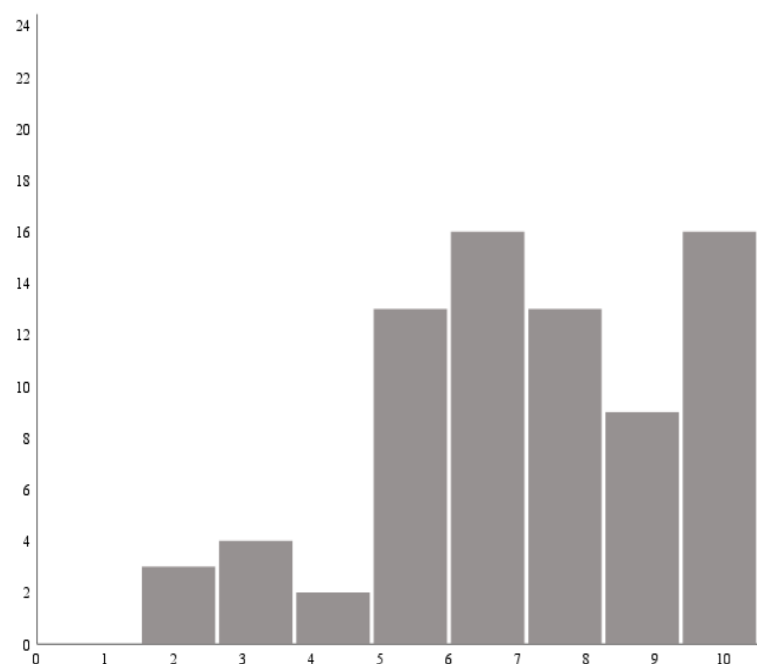

Rysunek 4. Histogram poziomu lęku jako stanu po ekspozycji na bodźce (posttest).

Dla wymiaru poczucia sensu życia wykazano, iż rozkład zmiennej odbiega od rozkładu normalnego — w obu pomiarach — pretest, $Z=0,93$; $p<0,001$ (Rys. 5) oraz posttest, $Z=0,91$; $p<0,001$ (Rys. 6).

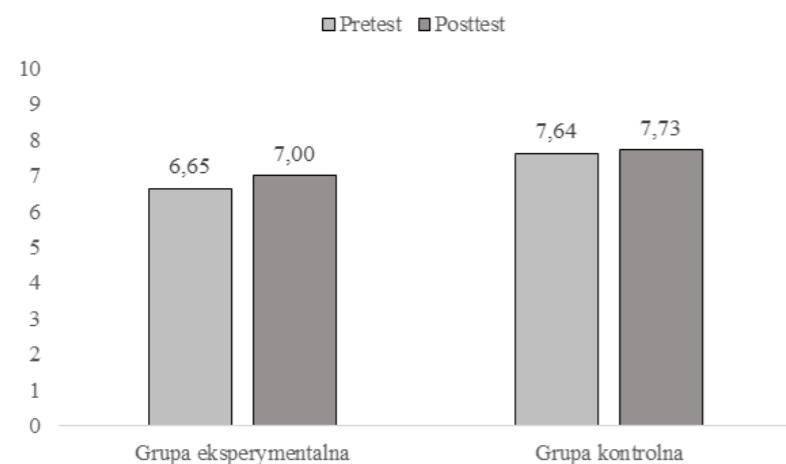
Rysunek 5. Histogram poziomu poczucia sensu życia przed ekspozycją na bodźce (pretest).

Rysunek 6. Histogram poziomu poczucia sensu życia po ekspozycji na bodźce (posttest).

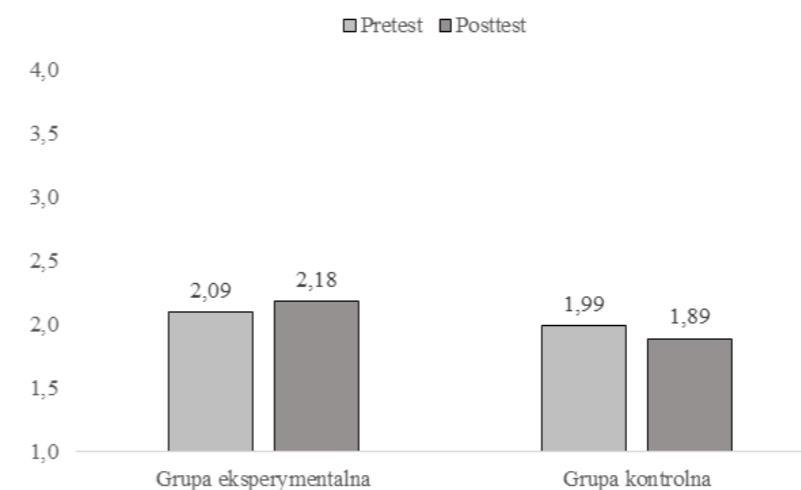
Mając na uwadze uzyskane wyniki testu normalności rozkładu, zastosowano w dalszej analizie dla wymiaru lęku parametryczny test t Studenta dla prób zależnych, zaś dla poczucia sensu życia nieparametrycznych test Wilcozona dla prób zależnych.

Porównanie średnich wyników na skali wymiaru poczucia sensu życia uzyskanych przed i po zaprezentowaniu bodźców wizualnych wykazało istotną statystycznie różnicę między pomiarami w grupie eksperymentalnej, $Z(42)=2,34$; $p=0,019$. Poziom poczucia sensu życia jest wyższy po ekspozycji na bodźce ($M=7$; $SD=2,35$; $Me=8$) niż na samym początku badania ($M=6,65$; $SD=2,4$; $Me=7$). Natomiast w grupie kontrolnej wykazano brak statystycznie istotnej różnicy między pomiarami, $Z(42)=1,34$; $p=0,18$ (Rys 7.).

Rysunek 7. Poziom poczucia sensu życia w grupie eksperymentalnej i kontrolnej przed i po ekspozycji na bodźce.

Poziom lęku jako stanu w grupie eksperymentalnej nie zmienił się na skutek ekspozycji na bodźce, $t(42)=1,78$; $p=0,082$. Natomiast w grupie kontrolnej uległ zmianie, $t(32)=3,18$; $p=0,003$ — na początku badania wynosił $M=1,99$ ($SD=0,55$; $Me=2$), zaś po prezentacji bodźców uległ obniżeniu ($M=1,89$; $SD=0,51$; $Me=1,95$), Rys. 8.

Rysunek 8. Poziom lęku jako stanu w grupie eksperymentalnej i kontrolnej przed i po ekspozycji na bodźce.

Tabela 6. Statystyki opisowe, miary rozproszenia i wyniki testu normalności rozkładu zmiennych.

		M	SD	Me	Min.	Maks.	Skośność	Kurtoza	Z	p
Lęk jako stan	pretest	2,05	0,53	2,03	1	3,45	0,31	-0,29	0,98	0,462
	posttest	2,05	0,52	2	1	3,5	0,09	-0,25	0,99	0,526
Poczucie sensu życia	pretest	7,08	2,31	7	0	10	-0,62	0,01	0,93	<0,001
	posttest	7,32	2,22	7,5	2	10	-0,71	-0,1	0,91	<0,001

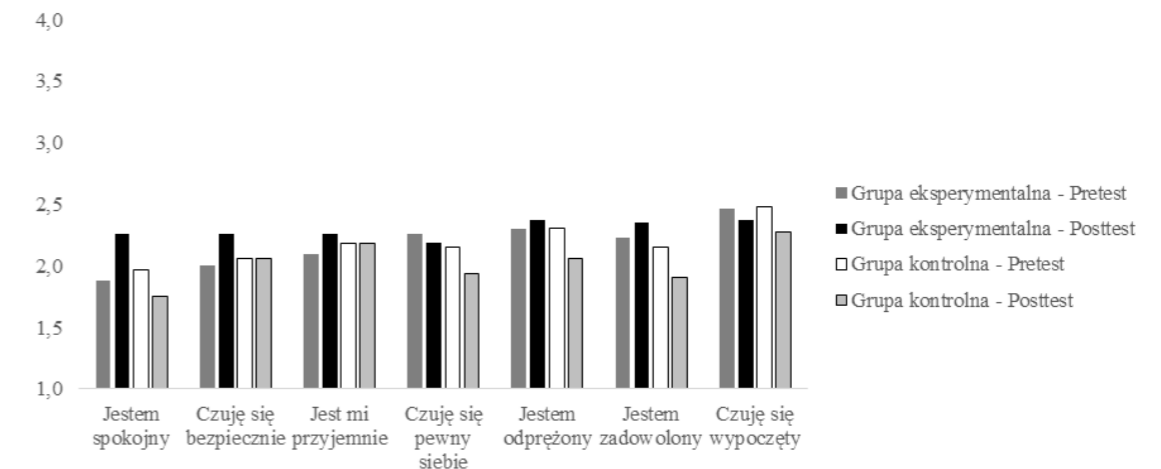
Tabela 7. Statystyki opisowe, miary rozproszenia i wyniki testu normalności rozkładu zmiennych w grupie eksperymentalnej oraz grupie kontrolnej.

			M	Me	SD	Skośność	Kurtoza	Min.	Maks.
Grupa eksperymentalna	Lęk jako stan	pretest	2,09	2,05	0,51	0,33	-0,02	1,1	3,45
		posttest	2,18	2,15	0,5	0,05	0,21	1	3,5
	Poczucie sensu życia	pretest	6,65	7	2,4	-0,61	0,1	0	10
		posttest	7	8	2,35	-0,68	-0,31	2	10

			M	Me	SD	Skośność	Kurtoza	Min.	Maks.
Grupa kontrolna	Lęk jako stan	pretest	1,99	2	0,55	0,35	-0,42	1	3,15
		posttest	1,89	1,95	0,51	0,21	-0,56	1	2,9
	Poczucie sensu życia	pretest	7,64	8	2,1	-0,56	-0,54	3	10
		posttest	7,73	7	2	-0,64	-0,05	3	10

Porównanie średnich wyników dla poszczególnych pozycji kwestionariusza STAI mierzącego poziom lęku jako stanu wykazało statystycznie istotne różnice między pomiarami dla czterech stwierdzeń — Czuję się pewny siebie, $t(75)=2,43$; $p=0,017$, Czuję się bezpiecznie, $t(75)=2,26$; $p=0,027$, Czuję się wypoczęty, $t(75)=2,26$; $p=0,027$, Jestem roztrzęsiony, $t(75)=2,02$; $p=0,047$. Współczynniki testu t Studenta dla prób zależnych dla wszystkich pozycji kwestionariusza zawiera Tabela 8.

Tożsame porównanie wykonane niezależnie w obu grupach badanych osób wykazało następujące różnice między grupą eksperymentalną a kontrolną. Dla trzech stwierdzeń odnoszących się do poziomu lęku — Jestem spokojny, $t(42)=3,53$; $p=0,001$, Czuję się bezpiecznie, $t(42)=3,41$; $p=0,001$, Jest mi przyjemnie, $t(42)=2,2$; $p=0,033$ wykazano różnice między pomiarami w grupie eksperymentalnej, natomiast jednocześnie nie odnotowano istotnych różnic w grupie kontrolnej. Dla czterech pozycji — Czuję się pewny siebie, $t(32)=2,94$; $p=0,006$, Jestem odprężony, $t(32)=2,77$; $p=0,009$, Jestem zadowolony, $t(32)=2,77$; $p=0,009$, Czuję się wypoczęty, $t(32)=2,51$; $p=0,017$ wykazano statystycznie istotne różnice w grupie kontrolnej, jednak nie wykazano różnic w grupie eksperymentalnej. Badani w grupie eksperymentalnej — po ekspozycji na bodźce w postaci obrazów — uzyskali wyższe wyniki dla stwierdzenia Jestem spokojny ($M=2,26$; $SD=0,58$) niż na samym początku eksperymentu ($M=1,88$; $SD=0,63$). Także dla stwierdzeń Czuję się bezpiecznie i Jest mi przyjemnie wykazano wyższe wyniki po ekspozycji na bodźce — odpowiednio — ($M=2,26$; $SD=0,66$ versus $M=2$; $SD=0,53$) oraz ($M=2,26$; $SD=0,69$ versus $M=2,09$; $SD=0,72$). Dla tych trzech zmiennych w grupie kontrolnej, gdzie badani zapoznawali się z bodźcami neutralnymi, nie wykazano istotnych różnic między pomiarami. W grupie kontrolnej odnotowano niższe wyniki — po zapoznaniu się z neutralnymi bodźcami — niż na początku badania dla czterech stwierdzeń — Czuję się wypoczęty ($M=2,27$; $SD=0,84$ versus $M=2,48$; $SD=0,87$), Czuję się pewny siebie ($M=1,94$; $SD=0,75$ versus $M=2,15$; $SD=0,83$), Jestem odprężony ($M=2,06$; $SD=0,7$ versus $M=2,3$; $SD=0,81$), Jestem zadowolony ($M=1,91$; $SD=0,77$ versus $M=2,15$; $SD=0,83$). Natomiast w grupie eksperymentalnej nie nastąpiła podobna zmiana po zapoznaniu się z obrazami — wykazano brak istotnych statystycznie różnic między pomiarami.

Rysunek 9. Średnie wyniki dla pozycji kwestionariusza STAI, dla których wykazano odmienny układ różnic między pomiarami w grupie eksperymentalnej i kontrolnej.

Tabela 8. Wyniki porównania średnich za pomocą testu t Studenta dla poszczególnych pozycji kwestionariusza STAI przed i po ekspozycji na bodźce.

Pozycja kwestionariusza	t	df	p
Martwię się, czy nie stanie się coś złego	1,14	75	0,26
Jestem odprężony	1,04	75	0,3
Czuję się nadmiernie pobudzony	0,65	75	0,516
Jestem zdenerwowany	0,62	75	0,535
Jestem zadowolony	0,62	75	0,535
Jestem rozżalony	0,5	75	0,615
Jestem zmartwiony	0,39	75	0,698
Jest mi dobrze	0,39	75	0,698
Jestem przynębiony	0,29	75	0,77
Jestem „podminowany”	0,23	75	0,82
Jestem napięty	0,16	75	0,877
Odczuwam niepokój	0	75	>0,999
Jestem radosny	0	75	>0,999

Tabela 9. Wyniki porównania średnich za pomocą testu t Studenta dla poszczególnych pozycji kwestionariusza STAI przed i po ekspozycji na bodźce w grupie eksperymentalnej i kontrolnej.

Pozycja kwestionariusza	Grupa eksperymentalna			Grupa kontrolna		
	t	df	p	t	df	p
Jestem spokojny	3,53	42	0,001	1,88	32	0,07
Czuję się bezpiecznie	3,41	42	0,001	0	32	>0,999
Jest mi przyjemnie	2,2	42	0,033	0	32	>0,999
Czuję się pewny siebie	0,9	42	0,372	2,94	32	0,006
Jestem odprężony	0,83	42	0,412	2,77	32	0,009
Jestem zadowolony	1,4	42	0,168	2,77	32	0,009
Czuję się wypoczęty	1	42	0,323	2,51	32	0,017
Odczuwam niepokój	1,52	42	0,135	1,64	32	0,11
Czuję się swobodnie	1,48	42	0,146	0	32	>0,999
Jestem napięty	1,36	42	0,181	1,64	32	0,11
Jestem zdenerwowany	1,22	42	0,229	0,81	32	0,423
Jestem roztrzęsiony	1,15	42	0,256	1,79	32	0,083
Jestem rozżalony	0,85	42	0,4	0,27	32	0,786
Jestem radosny	0,77	42	0,445	1,14	32	0,263
Jest mi dobrze	0,72	42	0,473	1,71	32	0,096
Jestem zmartwiony	0,5	42	0,623	0	32	>0,999
Jestem przygnębiony	0,33	42	0,743	1,28	32	0,211
Martwię się, czy nie stanie się coś złego	0,26	42	0,8	2,03	32	0,051
Czuję się nadmiernie pobudzony	0	42	>0,999	1	32	0,325
Jestem „podminowany”	0	42	>0,999	0,3	32	0,768

Wnioski z ETAPU II

Przeprowadzony eksperyment pokazał, iż badani, którzy doświadczali wizualnego kontaktu z reprodukcjami sześciu obrazów deklarowali inny poziom kilku zmiennych psychologicznych. A mianowicie — **nastąpił wzrost poczucia sensu życia w grupie eksperymentalnej, którego nie zaobserwowano w grupie**

kontrolnej, gdzie badani zapoznawali się z bodźcami o neutralnej charakterystyce. Drugą badaną cechą był lęk jako stan — w grupie eksperymentalnej nie zaobserwowano spadku jego poziomu w toku badania, który natomiast wystąpił w grupie kontrolnej. Być może było to spowodowane wpływem doświadczania obrazów, które podtrzymały poziom lęku, jaki w neutralnych warunkach uległ osłabieniu na skutek wykonywania poznanych uprzednio zadań. Trzy odczucia z kwestionariusza mierzącego poziom lęku — **spokój, bezpieczeństwo oraz przyjemność — w grupie eksperymentalnej charakteryzuje zwiększenie deklarowanego natężenia w toku badania.** Natomiast dla czterech — pewności siebie, odprężenia, zadowolenia, a także bycia wypoczętym w grupie eksperymentalnej nie odnotowano spadku ich natężenia, jaki miał miejsce w grupie kontrolnej. Reasumując, na skutek doświadczania wizualnych bodźców w postaci reprodukcji obrazów o wyraźnym nacechowaniu artystycznym zaobserwowano u badanych wzrost natężenia bądź brak jego spadku niektórych cech świadczących o zmniejszeniu poczucia lęku oraz zwiększeniu poczucia sensu życia.

Dokonując interpretacji uzyskanego wyniku można przypuszczać, że nawet tak **krótki, bo zaledwie kilkuninutowy kontakt z obrazami – ze sztuką, z „bodźcami estetycznymi” wywołujący emocje, w tym przede wszystkim emocje nacechowane pozytywnie, może prowadzić do obniżenia poziomu lęku.** Doświadczanie pozytywnych emocji prowadzi do poprawy nastroju, uspokaja, łagodzi napięcie, niweluje nieprzyjemne stany psychiczne. Prowadzić to może do subiektywnie doświadczanego sensu życia, przy czym należy zaznaczyć, że konstrukt ten może być rozumiany w specyficzny sposób przez osoby badane i np. utożsamiany z hedonistycznym konotowaniem pojęcia, czyli kojarzony z zadowoleniem, szczęściem związanym z doświadczaniem pozytywnych emocji.

Teza ta jednak wymaga potwierdzenia w oparciu o kolejne badania np. podczas replikacji opisanych badań w liczniejszej grupie badanych i/lub uzupełnieniu badań ilościowych badaniami jakościowymi – przeprowadzeniem wywiadu z osobami badanymi, w których udzieliliby odpowiedzi, dotyczących doświadczanych emocji i przeżyć związanych z krótkim „spotkaniem” z obrazami.

WNIOSKI KOŃCOWE

- **Użyteczność sztuki dla człowieka w kontekście dobrostanu odbiorcy.**

Uzyskane wyniki oraz wnioski zamieszczone w ramach każdego ze zrealizowanych etapów **potwierdziły pozytywny związek kontaktu ze sztuką z dobrostanem, z pozytywnymi emocjami i obniżonym lękiem.** Jednak należy wziąć pod uwagę, że indywidualne doświadczenia odbiorców mogą modyfikować omawianą relację. Różnice indywidualne zatem warunkują związek, który może, poprzez wzbudzone emocje, oddziaływać w specyficzny sposób na poczucie dobrostanu i pośrednio na stan psychiczny odbiorcy.

Ma znaczenie także szereg czynników, choćby takich jak subiektywne przeżycia odbiorców, ich zaangażowanie, a wręcz nawet aktualne w konkretnym dniu samopoczucie. Zatem **zarówno artysta, ale i odbiorca powinni być świadomymi złożoności zachodzącej relacji.** Co za tym idzie **świadomość artysty, nie tylko jeśli chodzi o materię, ale także w kontekście psychologicznym, jak pokazał zrealizowany projekt *Artysta Dla Świata. Świat dla Artysty*, jest niezwykle istotna. Również odbiorca powinien być uwrażliwiony i świadomy złożonej relacji ze sztuką.** W tym ujęciu projekt posiada znaczący walor psychoedukacyjny.

- **Ograniczenia przeprowadzonego badania oraz kierunki przyszłych poszukiwań.**

Biorąc pod uwagę obszerny zakres badań należy wskazać, że z jednej strony wielowymiarowy projekt z zastosowaniem różnych metod (kwestionariusz psychologiczny, ankieta własna, autorski projekt eksperymentalny, wywiad grupowy, połączenie badań online oraz badań stacjonarnych podczas werniszażu) **stanowi zakrojoną na szeroką skalę próbę analizy zjawiska, jakim jest wielopoziomowo omawiana re-**

lacja pomiędzy sztuką a dobrostanem - zarówno artyści, jak i odbiorcy. Tym samym projekt wpisuje się w idee triangulacji metod i danych. Jednak to, co stanowi swoisty atut związane jest też z ograniczeniami, wśród których należy wskazać: zróżnicowanie charakteru uzyskanych danych, których synteza jest niezwykle trudna i złożona. Kolejne ograniczenie związane może być z trudnościami w porównywaniu i zestawianiu danych ilościowych oraz jakościowych. Także badania przeprowadzone w różnych grupach wiekowych, w których wzięły udział osoby z odmiennymi doświadczeniami i postawami wobec sztuki, co nie było kontrolowane, mogło wpłynąć na uzyskane wyniki.

Tym samym w kolejnych badaniach postulowane byłoby ograniczenie metod psychologicznych do metod ilościowych bądź jakościowych, jako reprezentujących odmienne paradygmaty (porządki) metodologiczne. Przeprowadzenie badań kwestionariuszowych w dużej próbie (200 i więcej osób badanych) z kontrolowaniem takich zmiennych, jak: wiek, płeć, wykształcenie, dotychczasowe doświadczenia i postawy wobec sztuki oraz zmiennych osobowościowych (takich jak: neurotyzm, ekstrawersja vs introwersja, otwartość na doświadczenia) i poznawczych (poziom twórczego myślenia), umożliwiłoby przeprowadzenie zaawansowanych analiz statystycznych. Natomiast zastosowanie badań jakościowych i pogłębionych wywiadów z odbiorcami sztuki, dostarczyłoby fenomenologicznych danych na temat subiektywnych doświadczeń związanych z kontaktem z konkretnym dziełem, obejmujących kontekst autobiograficzny, subiektywne skojarzenia, wspomnienia i inne kategorie, które nie są możliwe do uchwycenia w badaniu ilościowym.

Stąd też, wskazując kierunki dalszych badań warto podkreślić **znaczenie badań międzyobszarowych z dziedziny sztuki i psychologii - jak w opisywanym projekcie.** I choć projekty tego typu mogą być niedoskonałe, to jednak **poszukiwanie artystycznego kontekstu doświadczenia dobrostanu przez jednostkę jest warte uwagi artystów i naukowców w kolejnych badaniach.** Ciekawym byłoby poszukiwanie klucza doświadczenia sztuki przez osoby z różnych grup np. marginalizowanych (osób cierpiących na różne choroby, w tym zaburzenia psychiczne, chorych onkologicznie, osób osadzonych w zakładach karnych, osób z niepełnosprawnościami czy reprezentujących różne profesje np. menadżerów bądź psychoterapeutów). Postulat ten jest zgodny z postawą inkluzji i tworzeniem przestrzeni doświadczenia sztuki dla grup do tej pory pozbawionych takiej możliwości.

LITERATURA CYTOWANA

- Bartosz, B., Żurko, M. (2014). Badanie narracyjne w podejściu interpretatywnym: wskazówka metodologiczna/ [w:] *Teraźniejszość, Człowiek, Edukacja*, nr 4, s. 19-38.
- Brzeziński, J. (2015). *Badania eksperymentalne w psychologii i pedagogice*, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe Scholar.
- Denzin, N.K. i Lincoln, Y.S. (red.) (2009). *Metody badań jakościowych (t. 1)*, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Dobrzański, D. (1999). *Interpretacja jako proces nadawania znaczeń. Studium z etnometodologii*. Poznań: Wydawnictwo UAM w Poznaniu.
- Lewicka, M. (2012). *Psychologia miejsca*, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe Scholar.
- Spielberger C.D., Strelau J., Tysarczyk M., i Wrześniewski K., *Inwentarz Stanu i Cechy Lęku STAI. Pracownia Testów Psychologicznych Polskiego Towarzystwa Psychologicznego*, Warszawa 2011.